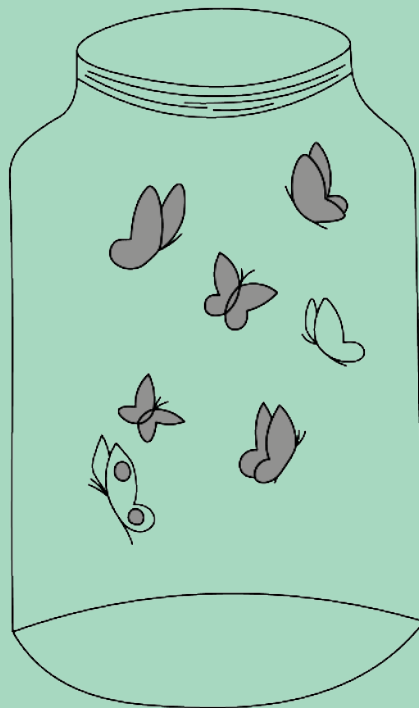

Redd Barna

SAMISKE BARN OG UNGES STEMME OM FORNORSKNING, URETT OG FORSONING

Manglende kunnskap om samiske temaer i skolen
– hva må til for å bedre undervisningen?

DEL 1: OM PROSJEKTET

RAPPORTER OG UNDERVISNINGSRESSURSER

Dette prosjektet løfter samiske barn og unges stemmer om fornorskningspolitikken, urett og forsoning, i tillegg til å komme med forslag til hvordan bedre undervisningen om samiske temaer i skolen.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport og konklusjon om behov for økt kunnskap, spesielt i skoleverket, er bakgrunnen for dette prosjektet.

Redd Barna har utviklet følgende:

- **En film** om fornorskningspolitikken, urett og forsoning med samiske barn og unge
- **En kortversjon om Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport** om uretten mot samer med søkelys på skolen
- **Rapport med samiske barn og unges stemmer** om fornorskning og forsoning – og mangelen på kunnskap i skolen i dag
- **Lærerveiledning** med forslag til tverrfaglig prosjekt om tematikken

Rapportene og filmen finner du på reddbarna.no/skole/forsoning

Tusen takk til referansegruppa: Kaija Cordelia Amundsen (Bodø/Drag), Sunna Regine Inga (Sortland), Dan-Jonas Sparrok (Snåsa), Per-Henning Mathisen (Nesseby), Naimi Renander Bransfjell (Brekken) og Andrine Hallen (Tromsø).

Mange takk til alle skoleelever, ungdommer, illustratører, designere i Árvu, filmselskapet Forest People, fagpersoner, og lærere som har bidratt med viktige innspill til dette arbeidet.

Takk til Anne Elin Kleva, Amund Røhr Heggelund, Frederick Reiersen, Tone Rasmussen og Thale Skybak for faglige innspill.

Utgitt av: Redd Barna 2026

Redaktører: Risten Birje Steinfjell og Anne Marte Johnsen

Grafisk design: Árvu www.arvu.no

Trykk: Aksell

Illustrasjoner med Instagram-konto:

Ingelin Åmo (Drag) - @ÅmoDesign

Aino Linnea Danielsen (Røros) - @ainodanielsen

Benedicte Pentha (Trondheim/Kautokeino) @frosnebringebaer

Birgitte Dalheim Laksforsmo (Tromsø) @birgittelaksforsmo

Jovna Levi Joks Vars (Tana) @johnlevijox

Linn Isabel Eielsen (Haugesund/Karasjok) - @Linnsikt_tegneserie

Kai Mikkel Balto (Tromsø) @Daidda.stallu

Pia Kristine Wickstrøm (Sør-Varanger)

INNHOOLD

DEL 1: OM PROSJEKTET: RAPPORTER OG UNDERVISNINGSRESSURSER	2
INNLEDNING	5
METODE	6
SAMISKE BARNES RETTIGHETER	7
LÆREPLANVERKET	8
TIDLIGERE SAMISKE VEIVISERE	9
DEL 2: BARN OG UNGES STEMME OM FORNORSKNING, KONSEKVENSER OG FORSONING	11
FORNORSKINGSPOLITIKKEN	12
KONSEKVENSER OG URETT I FORTIDA	14
KONSEKVENSER FOR BARN OG UNGE I DAG	15
Språktap	17
Tap av kultur og identitet	19
Tap av natur og levemåte	20
Mobbing, hets og rasisme	22
Fordommer og stereotyper	22
Mangel på kunnskap	25
Vanskelige og fine følelser	28
Stolthet og trygghet	29
FORSONING	31
5 RÅD FRA SAMISKE ELEVER TIL LÆRERE: <u>HVA</u> VI VIL LÆRE	34
5 RÅD FRA ELEVER TIL LÆRERE: <u>HVORDAN</u> VI VIL LÆRE	37
DEL 3: REDD BARNAS ANBEFALINGER	38
ANBEFALINGER FRA REDD BARNA TIL MYNDIGHETENE: SAMISKE BARN OG UNGES STEMME I FORSONINGSARBEIDET	38

INNLEDNING

Hvilken kunnskap trengs i skolen? Og hva skal til for å gjøre undervisningen bedre?

Mange samiske elever opplever spor av fornorskingspolitikken i sin hverdag. Undervisningen i skolen om samisk kultur gir tidvis et utdatert og stereotypisk bilde av samer. Det forteller elever over hele landet til Redd Barna. Kunnskapen om samisk historie, kultur, språk og samtid er ofte mangelfull både hos elever og lærere.

Mange samiske barn og unge forteller at de opplever fordommer, mobbing, hets og rasisme. Forskning fra UiT (2021) viser at 75 prosent unge av samer har vært utsatt for diskriminering¹. I Redd Barnas rapport (2024) «*Rasisme er overalt. Barn og unges stemmer om rasisme*» forteller samiske barn og unge om fordommer, uvitenhet og usynliggjøring².

Rapporten *Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner*, som ble levert til Stortinget i 2023, understreker hvor viktig det er å spre kunnskap i skoleverket om fornorskingspolitikken og dens konsekvenser³. Kunnskap er ifølge Sannhets- og forsoningskommisjonen nøkkelen til forsoning og til å forebygge fordommer, stereotyper, hets og diskriminering. Bare fire prosent av dem som delte sine historier i kommisjonens rapport var under tretti år, og Redd Barna forstår at ingen barn under atten bidro. Den over 700 sider lange rapporten er ikke tilrettelagt for barn og unge. Redd Barna mener imidlertid at rapportens innhold er veldig viktig for barn og

unge i Norge. Som barnerettighetsorganisasjon har Redd Barna derfor sett et tydelig behov for å gjennomføre dette prosjektet.

FNs barnekonvensjon sier at alle barn og unge har rett til å bli hørt og tatt på alvor i saker som angår dem.⁴ Samiske barn og unge er eksperter på egne liv, og de er nøkkelpersoner for å kunne si noe konkret om kunnskapen som trengs.

Fornorskingspolitikken påvirker samfunnet vårt og samiske barn og unge i dag. Forsoning handler om både nåtid og fremtid, og samiske barn og unge må derfor lyttes til i arbeidet med forsoning og tiltakene.

Målet med denne rapporten er å løfte samiske barn og unges stemmer om fornorskning, urett og forsoning. Videre oppsummeres elevenes tanker, erfaringer og råd om hvordan undervisningen i samiske temaer kan forbedres.

Rapporten er skrevet til alle som kan påvirke og forbedre undervisningen om samiske temaer i skolen: lærere, skoleledelse, forlag, lærerutdanninger, departement, direktorat, kommuner, og politikere.

Det er takket være samiske og norske skoleelever at Redd Barna har kunnet lage denne rapporten. Tusen takk til alle barn og unge som har delt av sine erfaringer og kunnskap. Dette er deres stemmer, og vi har alle et ansvar for at dere blir hørt og tatt på alvor.

¹ UiT (2021) «Unge samers psykiske helse En kvalitativ og kvantitativ studie av unge samers psykososiale helse». https://uit.no/Content/721559/cache=20210403160302/Miha_Unge_samer_rapport_digital.pdf

² «RASISME ER OVERALT» Redd Barna (2024) https://www.reddbarna.no/content/uploads/2021/01/Redd-Barna_RasismeErOveralt_rapport-2024.pdf

³ Sannhets- og forsoningskommisjonen (2023): Rapport til Stortinget om fornorskingspolitikken overfor samer, kvener/norskfinner og skogfinner – og dens konsekvenser.

⁴ Redd Barna (2026), «Hva er barnekonvensjonen?» <https://www.reddbarna.no/vart-arbeid/barns-rettigheter/hva-er-barnekonvensjonen/>

METODE

Prosjektet bygger på medvirkning og kunnskapsinnhenting fra samiske barn og unge. Redd Barna har besøkt fem skoler og seks kultur- og språkarenaer i områder av landet der nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk er undervisningsspråk. Redd Barna har først og fremst snakket med samiske barn og unge, i tillegg til å delta på en workshop med i hovedsak norske ungdommer.

Samiske barn og unge har også sendt inn bidrag om deres tanker om fornorskningen og forsoning til Redd Barna som er en viktig del av rapporten. Til sammen har over 160 barn og unge fra 5. klasse til elever og lærlinger på videregående skoler fra 60 ulike skoler deltatt i prosjektet.

Medvirkningsmetodene har vært varierte, inkludert samtaler i små og store grupper, kreative aktiviteter som tegning, skriving og bruk av et interaktivt verktøy for anonym respons. Samtalene er gjennomført på samisk og norsk, slik at barn og unge kunne snakke på sitt foretrukne språk.

Prosjektet har ikke hatt som hovedmål å få fram barn og unges personlige historier om diskriminering og rettighetsbrudd. I stedet har prosjektet søkt innsikt i hvilken kunnskap elevene har på forhånd, hvilke spontane tanker de gjør seg, og hvilke løsninger de har. Spørsmålene har vært åpne, slik at barna og de unge selv har kunnet definere hva begrepene betyr for dem.

Redd Barna har fulgt FNs prinsipper for god og meningsfull medvirkning.⁵ Trygghet, frivillighet og anonymitet står særlig sentralt i dette prosjektet. Alle deltakerne har fått informasjon om prosjektet og hvorfor deres stemmer er viktig.

Samiske barn og unges hverdager er veldig ulike, avhengig av om de bor i bygd eller by, om de er i majoritet eller minoritet der de bor, og om de snakker samisk eller ikke. Redd Barnas utvalg er ikke stort nok til å generalisere, men vi henter ut nøkkelfunn på tvers av geografiske, kulturelle og språklige variasjoner.

Arbeidet ble gjennomført fra april til desember i 2025 av to fagrådgivere i Redd Barna med samisk bakgrunn. Syv samiske illustratører fra ulike steder i landet, et samisk grafisk designbyrå og et samisk filmproduksjonsselskap har gitt viktige bidrag til prosjektet. Samiske forskere har gitt faglige innspill.

⁵ Redd Barna (2026), Barn og unges medvirkning. <https://www.reddbarna.no/vart-arbeid/barn-i-norge/barn-og-unges-medvirkning-og-innflytelse/>

SAMISKE BARN RETTIGHETER

FNs barnekonvensjon

FNs barnekonvensjon⁶ slår fast at alle barn har de samme rettighetene. Norge ratifiserte barnekonvensjonen i 1989, og den er gjeldende som norsk lov.

- **Artikkel 2: ikke-diskriminering**
Alle barn har rett til å ikke bli forskjellsbehandlet på grunn av sin eller foreldrenes kultur, hudfarge, kjønn, språk, religion, bakgrunn, funksjonsnedsettelse eller mening.
- **Artikkel 3: Barnets beste**
Voksne skal gjøre det som er best for barna.
- **Artikkel 12: Å si sin mening og bli hørt**
Alle barn har rett til å uttrykke sine meninger og ha innflytelse i saker som angår dem.

I FNs barnekonvensjon blir barn av urfolk særskilt nevnt:

- **Artikkel 17: informasjon og massemedier**
Alle barn har rett til å få informasjon som er tilpasset barn og de skal beskyttes mot skadelig innhold.
- **Artikkel 29:** Alle barn har rett til å gå på en god skole, der de får utvikle seg på ulike måter og få respekt for menneskerettighetene, natur og forskjellige kulturer.
- **Artikkel 30: Urfolk og minoriteter**
Alle barn fra urfolk og minoriteter har rett til sammen med andre i sin gruppe å snakke sitt eget språk, ha sin kultur og religion.

⁶ Redd Barna (2026), «Hva er barnekonvensjonen?» <https://www.reddbarna.no/vart-arbeid/barns-rettigheter/hva-er-barnekonvensjonen/>

Grunnloven

I en større grunnlovsreform i 2014 ble barns rettigheter styrket i Norge. Rettighetene fikk dermed grunnlovs rang.

Opplæringsloven

Opplæringsloven sier at samiske elever har rett til opplæring i eget språk, i ett av de tre samiske språkene. Dette gjelder i hele landet. Elever som bor i språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner, har rett til undervisning i og på samisk.⁷

Redd Barnas mandat

Redd Barna jobber for at alle barn skal få innfridd sine rettigheter i tråd med FNs konvensjon for barns rettigheter. Redd Barnas mål er at alle barn skal få være trygge, utvikle seg og lære.

Sannhets- og forsoningskommisjonen har gransket urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner, som ble rammet av fornorskning og diskriminering. Redd Barna har et landsmøtevedtak som sier at Redd Barna skal ha et særskilt fokus på å løfte samiske barns stemmer og rettigheter, og har derfor avgrenset dette prosjektet til å gjelde samiske barn. Redd Barna vil likevel understreke at barnekonvensjonen gjelder for alle barn, også barn av nasjonale minoriteter.

⁷ Udir 2024, «Retten til opplæring i og på samisk» <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/samisk-i-skolen/retten-til-opplaring-i-og-pa-samisk/>

LÆREPLANVERKET

Samiske temaer i læreplanverket

Læreplanverket (LK20) slår fast at samiske temaer skal være en integrert del av undervisningen i Norge.⁸

Overordnet del understreker at skolen skal fremme demokrati, likeverd og respekt for urfolks rettigheter. Samisk språk, kultur og historie skal synliggjøres i opplæringen, og elevene skal lære om fornorskingspolitikken og uretten samene har vært utsatt for.

I kompetansemålene er dette konkretisert. Etter 7. trinn i samfunnsfag skal elevene blant annet:

- utforske mangfold i Norge og Sápmi og reflektere over behovet for tilhørighet
- drøfte likeverd og likestilling og hvordan man kan motarbeide fordommer og diskriminering
- samtale om menneske- og urfolksrettigheter og sammenligne hvordan disse ivaretas
- utforske hovedtrekk ved samisk historie og presentere dagens rettigheter

Etter 10. trinn skal elevene:

- gjøre rede for fornorskingen og uretten samene og nasjonale minoriteter har opplevd, og reflektere over konsekvenser
- utforske betydningen av urfolksrettigheter og internasjonale avtaler
- reflektere over identitet, kulturuttrykk og mangfold i og utenfor Sápmi

Avstanden mellom intensjon og praksis

Selv om læreplanen er tydelig, opplever mange elever som Redd Barna har snakket med at undervisningen er utdatert, stereotypisk og svært varierende. Kunnskapen om samiske temaer avhenger ofte av lærerens kompetanse og engasjement.

Mange elever forteller at samiske perspektiver reduseres til historie, mens dagens samiske samfunn, språk og kultur nesten ikke omtales. Dette skaper et gap mellom det læreplanverket sier skolen skal gjøre og det som faktisk skjer i klasserommet.

Selv om samiske temaer står i læreplanverket, opplever mange elever at dette ikke prioriteres. Noen elever tror det ikke står der i det hele tatt.

«Det virker ikke som om det står i læreplanen.»
Elev, videregående skole

«Det burde ta plass
i læreplanen.»

Elev, videregående skole

«Det burde ikke være tilfeldig.»
Elev, ungdomsskolen

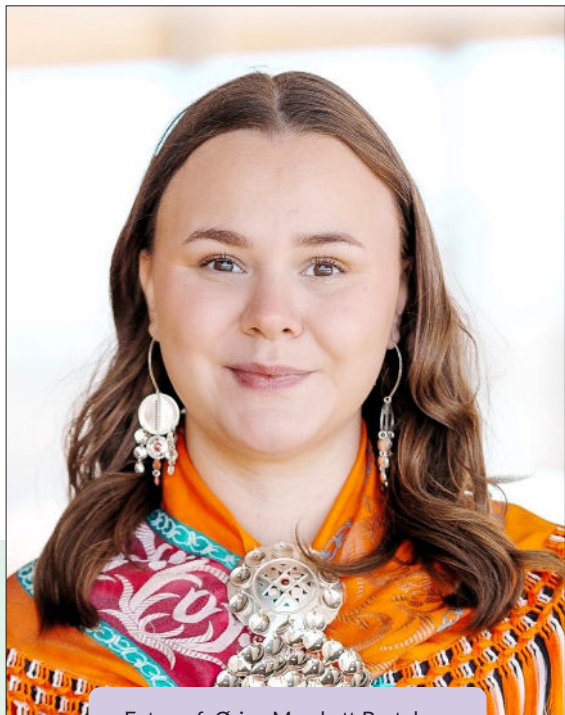
«Lærere må følge læreplanen.»
Elev, videregående skole

Redd Barnas kunnskapsinnhenting viser et tydelig gap mellom læreplan og praksis.

⁸ Udir (2020), Læreplanverket.
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/>

TIDLIGERE SAMISKE VEIVISERE

Samiske veivisere reiser rundt i Norge og holder foredrag om samer, først og fremst på videregående skoler.⁹ Her deler tidligere samiske veivisere sine erfaringer og tanker om forsoning.

Fotograf: Ørjan Marakatt Bertelsen

Fotograf: Ørjan Marakatt Bertelsen

SUNNA REGINE INGA

Suortá/Sortland, Nordland
Bachelor i pedagogikk og master-
gradsstudent i urfolksstudier

«Manglende kunnskap i skolen bidrar til fordommer, stereotypier og usikkerhet i møte med samisk tematikk. Som samisk veiviser møtte jeg elever over hele landet, og opplevde store forskjeller i kunnskapsnivå. Det er en mangel på kjennskap til samisk mangfold: språk, næringer, tradisjoner og det moderne samiske samfunnet.

Sannhets- og forsoningskommissjonens rapport peker på kunnskapsmangel i skolen som en sentral årsak til vedvarende diskriminering. Likevel mangler mange lærere trygghet i undervisningen.

Skal sannhet og forsoning bli mer enn ord, må utdanningssektoren prioritere systematisk kompetanseheving. Dette ansvaret kan ikke utsettes dersom skolen skal bidra til varig samfunnsendring.»

DAN-JONAS SPARROK

Snåase/Snåsa, Trøndelag
Sørsamisk-lærer og reineier

«Når kunnskapen mangler, mister elever nøkkelen til å forstå Norges hele historie. Samiske temaer havner i parentes, og samiske elever kan oppleve seg som «ekstra» i stedet for helt vanlige – det har konsekvenser for tilhørighet.

Prioriter å normalisere. Ikke «tema-uke», men helhetlig integrering i fagene. Myndigheter må stille krav, skoleeiere må følge opp, og lærere må få støtte til å stå trygt i stoffet. Størst mangel ser jeg innen samisk samtidskultur, språkets stilling og rettigheter. Tradisjon fremstilles ofte som museumsgjenstand – ikke som noe som lever, puster og utvikler seg.»

⁹ Samisk høgskole (2026), Samiske veivisere.
<https://samiskeveivisere.no>

Fotograf: Anette Margit

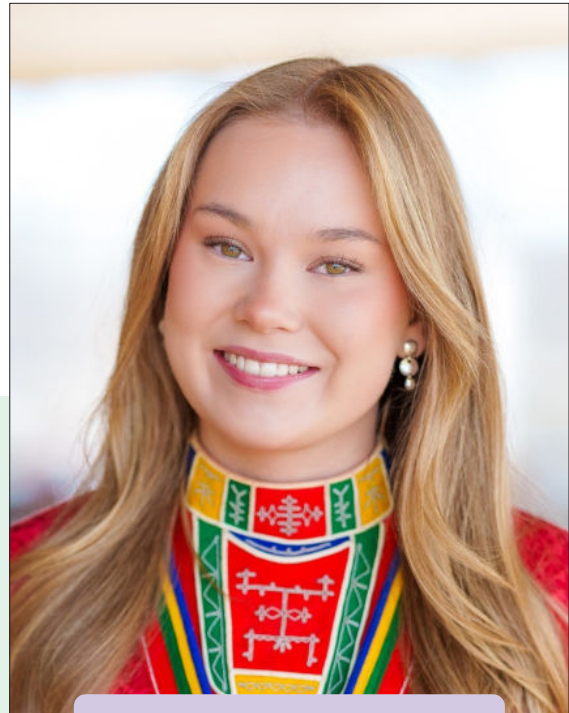
PER-HENNING MATHISEN

Unjárga/Nesseby
Rådgiver i Samerådet, lektor i
nordisk og samfunnsfag

«Fornorskning og assimilering har hatt store konsekvenser for samiske samfunn, ikke bare på norsk side av Sápmi, men også i Sverige, Finland og Russland. Det har påvirket samfunn, slekter og enkeltmennesker over generasjoner.

I store deler av Sápmi har det foregått et språkskifte. Mange samiske barn vokser opp i dag uten tilknytning til samisk språk og kultur. I året som samisk veiviser møtte jeg mange elever i Norge som delte sine historier om dette.

Samisk språk og kultur må styrkes for å sikre at barn kan vokse opp med en sterk samisk identitet – og føle seg trygge i det gjennom hele utdanningsløpet.»

Fotograf: Ørjan Marakatt Bertelsen

KAIJA CORDELIA AIRA AMUNDSEN

Ájluokta/Drag og Bådåddjo/Bodø
Jobber i lulesamisk barnehage

“Hvorfor er det slik at ordene ikke flyter like lett på lulesamisk som på norsk, hvorfor må jeg lete etter dem? Slik er det ofte i en barnehagehverdag der man gjør sitt ytterste for at språket mange forbinder med skam, og som så mange har mistet, skal videreføres.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport viser at tap av språk, identitet og kultur samt skam og traumer er en direkte konsekvens av den systematiske assimileringen av samene. Disse konsekvensene ser vi enda i dages samfunn.

De samiske språkene er bærere av både kultur- og identitetsfølelse. Derfor er det så viktig at de samiske språkene styrkes og brukes på veien mot forsoning.”

BARN OG UNGES STEMME OM FORNORSKNING, KONSEKVENSER OG FORSONING

SANNHETS- OG FORSONINGSKOMMISJONENS RAPPORT

Noe kjennskap til rapporten

Redd Barna har nevnt Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport når vi har vært på skolebesøk eller hatt workshop. Noen av elevene kjenner godt til rapporten og hva det står i den.

«Endelig er det noen som har skrevet ned det bestemor har fortalt.»

Elev, videregående skole

«Nå vet folk at det faktisk skjedde.»

Elev, videregående skole

«Det er fint å vite at historiene blir anerkjent. Oftest så får vi ofte høre dette hjemme, og fint å vite at andre også har kjent på det.»

Samisk ungdom

«Jeg var på opplesingen av rapporten på Nationalteatret da jeg gikk på ungdomsskolen.»

Elev, videregående skole

De aller fleste elevene Redd Barna har snakket med, har imidlertid aldri hørt om Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport.

Vanskelig rapport

Flere elever opplever rapporten som tung og vanskelig, samtidig som de føler et ansvar for å lære og forstå det som står der.

«Jeg har liksom lest 50 sider og fy faen det er så tungt å lese.»

Samisk ungdom

«Jeg leser sånn fem sider av sannhets- og forsoningskommisjonsrapporten hver dag. Jeg prøver å gjøre det. For jeg vil fullføre hele.»

Elev, videregående skole

«Det føles som den ikke er skrevet for oss.»

Elev, videregående skole

«Språket er veldig offentlig. Hva heter det, sånn tungt språk, veldig formelt språk. Så det var vanskelig å følge med.»

Elev, videregående skole

Viktig rapport

Både de elevene som kjenner til rapporten og for de som ikke har hørt om den før peker på rapporten har viktig kunnskap for hele Norges befolkning.

«Lære om hvordan ting har vært tidligere, og hvorfor ting er som det er nå.»

Elev, ungdomsskolen

«Det er historie jeg aldri har lært før. Det er viktig at det finnes dokumentert.»

Elev, ungdomsskolen

«Det er viktig å ikke glemme det som har skjedd, så man aldri gjør det samme igjen. Det har jo skjedd. Vi kan ikke endre fortiden, men vi kan gjøre det bedre for framtidige generasjoner.»

Elev, ungdomsskolen

«Velinformert. Dette er den tingen du bør lese om du skal lære mest mulig. (...) Et masterdokument.»

Elev, videregående skole

Noen peker på en frykt for at fornorskingspolitikken kan komme tilbake.

«Kanskje det skjer igjen. Vi vet ikke hva Donald Trump kan gjøre.»

Elev, barneskolen

FORNORSKINGS- POLITIKKEN

Kunnskap om fornorskingspolitikken

Flere av elevene har mye kunnskap om fornorskingspolitikken, og forteller om alt fra hvordan den rammet språk, kultur, religion, rettigheter til eiendom og navn.

«Norsk politikk. Samer, kvener og skogfinner.»
Elev, videregående skole

«Når det var liksom nasjonalromantikk og alle skulle jo elske norsk språk og norsk kultur.»
Elev, ungdomsskolen

«Det var politikk i Oslo.»
Elev, barneskolen

«Fornorskingen hendte da kristne prester og misjonærer kom hit til nord i Norge. Mye samisk kultur forsvant.»

Elev, ungdomsskolen

«Alkohol ble brukt for å overstyre.»
Elev, videregående skole

«Brant kofteluene fordi der var djevelen, og runebombene.»

«Man måtte ha et norsk etternavn for å kunne eie eiendom.»
Elev, ungdomsskolen

«Sameelever sendt på internatskoler.»
Elev, videregående skole

«Samene fikk ikke lov å lære samisk på skolen og at det ikke var lov å vise kulturen sin.»
Elev, ungdomsskolen

«Fysisk vold på skoler.»
Elev, barneskolen

«De ble slått med linjal på skolen før.»
Elev, videregående skole

«Mindre reindrift. At fornorskingen har ført til at man må legge opp.»
Elev, ungdomsskolen

«Søringer bestemmer at man ikke får snakke samisk – det er rasisme.»
Elev, barneskolen

«Det har forandret Norge som et land. Vi hadde vært annerledes hvis det ikke hadde vært for fornorskinga.»

Elev, videregående skole

«De tok bort naturens guder hos oss.»
Elev, barneskolen

Illustrert av: Jovna Levi Joks Vars

Kunnskap fra skolen

Mange har fått undervisning om temaet fornorskingspolitikk på skolen, men det varierer i hvilken grad.

«Vi har lært om fornorskninga gjennom hele grunnskolen i flere fag.

Elev, ungdomsskolen

«Vi har snakka om fornorskingspolitikken i samfunnsfag, men kun oss i samiskklassen og ikke i norskklassen.»

Elev, ungdomsskolen

Andre kan ikke huske at de har lært om det. Noen elever husket først begrepet da klassen begynte å snakke om hendelsene under fornorskingspolitikken.

Kunnskap hjemmefra

Flere barn og unge forteller om egne familiehistorier, mens andre aldri har hørt om det hjemme.

«Mamma har fortalt at oldemoren min ikke kunne lære videre språket sitt.»

Elev, ungdomsskolen

«Bestefaren min ble tatt ned i kjelleren og spylt med kaldt vann. De ble straffet fordi de ikke kunne norsk og bare samisk.»

Elev, ungdomsskole

«Det var vel bestefar sin familie som ble jaget og flytta rundt ganske mye. Reinen ble liksom jaget bort derfra.»

Elev, videregående skole

«Pappa har snakket om at bestemoren min var på internat. Hun sier at hun hadde det bra på internatet, men vi vet at hun ikke hadde det bra og kanskje hun sier det fordi hun vil tenke at det var bra.»

Elev, ungdomsskolen

Illustrert av: Birgitte Laksforsmo

KONSEKVENSER OG URETT I FORTIDA

Mange av elevene reflekterte over hvordan fornorskinga hadde rammet egen familie, og hvilke konsekvenser det har hatt.

«Urettferdighet. Og jeg skrev at man mister identitet og språk, og at man må hente det tilbake flere generasjoner etter fornorskinga. Jeg tenkte på bestemoren min og familien min. Fordi hun fikk ikke lov til å snakke samisk på skolen.»
Elev, ungdomsskolen

«At bestemora mi hadde følt på en dårlig måte – det følte ikke bra, og tenke på hvordan de har tenkt på barndommen sin og sånn. Og så skjønner man at andre har sett ned på kulturen. At skammen har gått i arv.»
Elev, ungdomsskolen

«Jeg føler synd på de som opplevde det. Bestefaren min var en som har opplevd dette, og det gjør ganske vondt å tenke på.»
Elev, barneskolen

De fleste elevene hadde mange tanker om hvordan de tidligere generasjonene må ha opplevd fornorskinga.

«At de ikke fikk lære på samme måte som andre barn. De ble straffet for å snakke sitt eget språk, som kanskje var det eneste de kunne.»

Elev, ungdomsskolen

«De må ha vært veldig lei seg og utrygge.»
Elev, barneskolen

«Jeg bruker å tenke at det er som at de er blitt skutt på.»
Elev, barneskolen

«Jeg tror mange ikke forstår hvor vondt dette har vært.»

Elev, ungdomsskolen

«Jeg skrev også «gamle folk» fordi jeg tenker at de eldre opplevde dette mest effektivt og hadde sterke inntrykk. Selv om vi merker det i dag også, så var det de som det gikk utover mest da.»
Elev, ungdomsskolen

Illustrasjoner av barn og unge. Satt sammen som en collage av Aino Danielsen

KONSEKVENSER FOR BARN OG UNGE I DAG

Flertallet av barna og ungdommene som Redd Barna har snakket med, mener at fornorskninga fremdeles påvirker dem i dag:

«Jeg fikk ikke lære språket. Mistet en del av kulturen. Ting kunne vært annerledes. At jeg ikke har en mor som kan samisk. Bestemor kan ikke snakke med noen. Ikke fått lært språket videre. Liten kunnskap blant folk. Kunne snakka samisk hjemme.»
Elev, ungdomsskolen

«Samiske ble gjort til norske, for eksempel cirka hele klassen min er samiske uten at de vet.»
Elev, barneskolen

«Jeg tror det hadde vært mange flere samer og det er mange som ikke er klar over at de er samer engang.»
Elev, barneskolen

«Mistet språket. Ikke mye kontakt med reindrifta og duodji. Usikkerhet. Skam. Redsel. Gjemmer kulturen. Mobbing. Samfunnet/ miljøet. Tristhet.»

Elev, ungdomsskolen

«Alle disse konsekvensene er helt dritt.»
Elev, barneskolen

Flere elever er usikre og svarer «vet ikke» om fornorskningen påvirker dem i dag. En del elever sier den ikke har betydning.

En del elever i samiske kjerneområder, på samisk skole og med samisk morsmål sier at de ikke opplever noen konsekvenser i dag.

«Det handler ikke om meg.»
Elev, barneskolen

«Det påvirker ikke meg.»
Elev barneskolen

«Hadde det påvirket meg, så hadde vi ikke kunne ha snakket samisk sammen nå.»

Elev barneskolen

«Vi har alle samisk språk hjemme.»
Elev barneskolen

I tillegg virket det som en del elever ikke har reflektert over sammenhengene.

«Det påvirker ikke meg, men bestemor var i fornorskningen, så da kunne hun ikke samisk og glemte det, som gjorde at jeg ikke kunne lære det.»
Elev, ungdomsskolen

Illustrert av: Birgitte Laksforsmo

Lea čálus dáruiduhttima váikkusaid birra

«Dáruiduhttin lea veahá váikkuhan munnje. Mu áhčči oahpai sámegiela go mun šadden. Ovdal dan de ii máhttán danne go mu áhkku ii goassege oahppan sámegiela. Mun máhtán sámegiela ja dat lea dat giella maid mun ohppen vuos. Mun ohppen dan mu eatnis. Mus lea hui lihkku ahte mu skuvllas lea sámegiella.

Dál lea mu eadni vikára, ja lea hui čeahpes sámegieloahpaheaddji. Mu eadni oahpai sámegiela ja dárogiela oktanas, danne go su áhčči ii máhttán sámegiela. Mu áhkku (eatni eadni) gal máhtii sámegiela ja ain máhttá. Mu luohkás mun ovdal šadden gohčoduvvon «Jævla same» muhto dál manná bures.

Dat leat beare guokte sámegieloahppi mu luohkás. Mun ja mu vilbealle. Son fárrii deike dán jagi geasset.»

Det er en tekst om konsekvensene av fornorskinga.

«Fornorskingen har påvirket meg litt. Min far lærte samisk da jeg ble født. Før det kunne han det ikke fordi min bestemor aldri lærte samisk. Jeg kan samisk og det er det språket jeg lærte først. Jeg lærte det av min mamma. Jeg er veldig heldig som har samisk på skolen min.

Nå er min mor vikar, og hun er en veldig flink samisklærer. Min mamma lærte samisk og norsk samtidig fordi hennes far ikke kunne samisk. Min bestemor (mamma sin mamma) kunne samisk og det kan hun enda. I min klasse pleide jeg å bli kalt «jævla same», men nå går det bedre.

Det er bare to samiskelever i klassen min. Meg og min fetter. Han flyttet hit i sommer i år.»

- Elev, barneskolen

Språktap

Språktap i familier i dag

Mange samiske elever forteller om hvordan de ikke har lært samisk språk, og om deres familie og forhold med samiske språk:

«Flere i familien som ikke kan samisk.»

Elev, videregående skole

«Jeg har heller ikke lært samisk og jeg kunne hatt det som morsmål, men bestemor lærte ikke mamma samisk.»

Elev, ungdomsskolen

«Og så ingen hjemme snakker samisk, ikke bare litt en gang, men bare bestemor. Hun liker å snakke samisk, men hun snakker en annen type samisk enn vi har på skolen så det blir litt vanskelig. En litt annen dialekt.»

Elev, ungdomsskolen

«Vi har ikke lært flytende samisk i vår oppvekst. Og det kan jo selvfølgelig ha litt med det å gjøre. Det tror jeg.»

Elev, videregående skole

«Dumt at noen som har lyst til å lære seg flytende samisk, men at det liksom er litt for sent fordi noen har blitt ganske store, liksom. I hvert fall å lære seg sånn flytende samisk, ja. Det er jo kanskje fram og ned til sånt ni år og nedover at man burde lære seg det da om man skal lære det seg flytende.»

Elev, barneskolen

Unge samers erfaringer med samiskopplæring

Mange samiske barn og unge mangler informasjon om språkrettigheter og opplever at skolen ikke tilrettelegger godt nok for samisk som fag. Samtidig har mange elever gode erfaringer med samiskundervisningen og flinke lærere. Tilgang på undervisning, kunnskap om elevenes rettigheter, kompetanse og språkmiljø varierer stort mellom lærere og skoler.

«Ingen av skolene har samme timeplan. Enten må du ha time klokka åtte om morgenen før skolen starter, eller så må du ha fjernundervisning – og når det er fjernundervisning, så klarer du ikke å lære noe egentlig. Det er mye vikarer, og hvis læreren er syk, har du ikke time. Det er litt dumt.»

Elev, videregående skole

«Jeg tror litt på at liksom fornorskninga fremdeles systematisk eksistere innad i skolesystemet. Det er også grunnleggende som er liksom sånn at man ikke får informasjon om at man også kan lære språket. (...) Så, du må kjenne folk, eller ha foreldre som setter seg inn i det. Folk som har kunnskapen fra før av.»

Elev, videregående skole

«Det er mye sånn styr.»

Elev, videregående skole

Færre å snakke samisk med

Barn og unge som er vokst opp med samisk som morsmål og i kjernesamiske områder, forteller at på grunn av fornorskninga er det blitt «færre andre samer rundt oss» og at det er mange samiske venner som ikke kan snakke språket:

«Det er ganske trist at jeg kan ikke snakke samisk med en del av vennene mine liksom.»

Elev, videregående skole

«Jeg kan ikke dra på butikken og handle på samisk. Det er dumt.»

Elev, ungdomsskolen

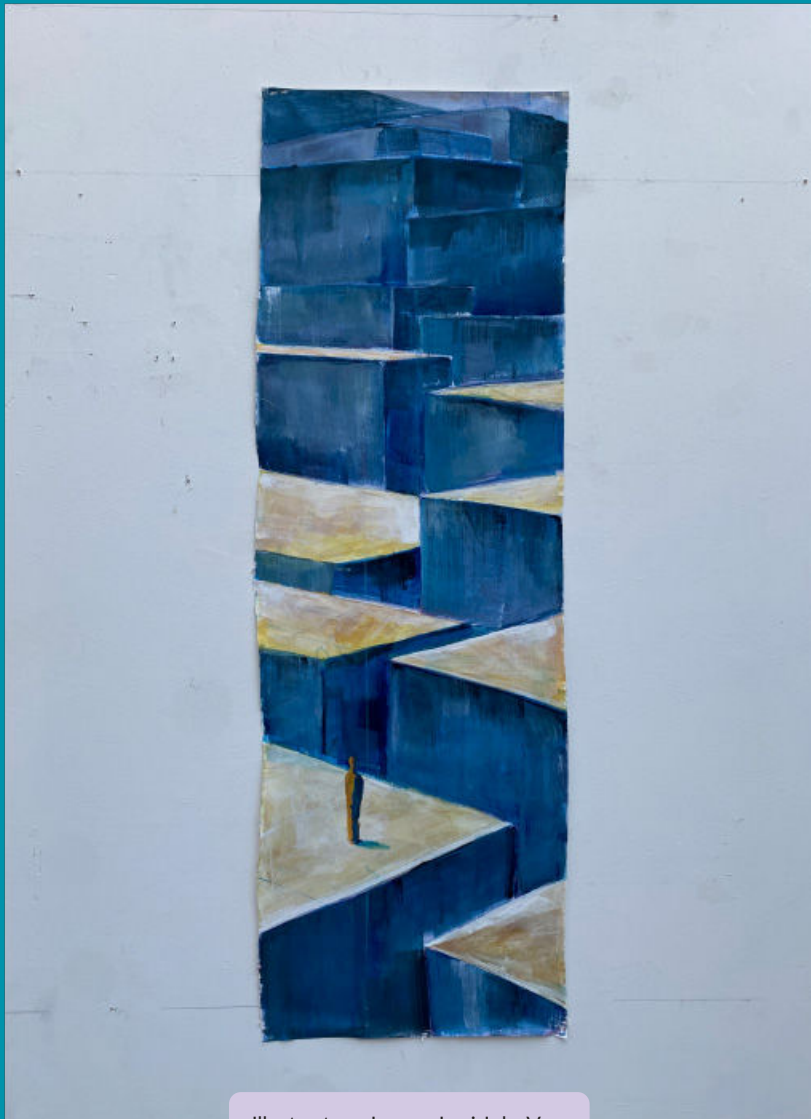
«Jeg er veldig lei av å ikke være i majoriteten, for å si det sånn. Jeg er veldig lei av ikke å kunne bruke språket mitt dagligdags. (...)

Jeg er veldig lei av at jeg ikke kan bare snakke mitt eget språk og bli forstått.»

Elev, ungdomsskolen

«Jeg mistet språket da jeg flyttet fra XXX (Red. samisk kjerneområde). Fordi det er så lite ressurser for å lære samisk her (Red. utenfor samisk kjerneområde).»

Elev, ungdomsskolen

Illustrert av: Jovvna Levi Joks Vars

DIKTA: Dát lea okta vásáhus skihpára birra:

«Dat dáhpáhuvvái fáhkka, gasku ságastallama
Boarráset lagaš olmmoš dajai cealkaga
gillii man measta áddet, muhto it áibbas
Don áddet doarvái ahte besset moddját,
muhto ii doarvái ahte besset vástidit.»

DIKT: Det er en opplevelse om en venn:

«Det skjedde plutselig, midt i samtalen.
En eldre, nær person sa setningen
på et språk du nesten forstår, men ikke helt.
Du forstår nok til at du klarer å smile,
men ikke nok til at du klarer å svare.»

Leila Maria Ballovara (16 år), Oslo

Tap av kultur og identitet

Å ha mistet en del av seg selv

Samisk kultur har blitt glemt og gjemt, og mange har mistet deler av identiteten sin – noe som fortsatt skjer i dag.

«Jeg kunne vært samisk og kvensk, eller visst mer om det og hatt mer av kulturen i livet mitt.»

Elev, ungdomsskolen

«Ikke mye historie fra tidligere i familie. Mister kjentfolk. Litt tomhet.»

Elev, ungdomsskolen

«Det er ikke alle av de kulturelle tingene de gjorde før som vi gjør nå mer.»

Elev, ungdomsskolen

«Man mister en del av seg selv.»

Elev, ungdomsskolen

«Jeg har ikke så mye kontakt med reindrifta og duodji. Min bestemor i XXX (Red. samisk kjerneområde) syr kofter og min tante syr vesker og sånt, men jeg kan nesten ingenting. Jeg har skrevet flere følelser man får. Sånn usikker, skam og redsel, men også sinne og en type tristhet.»

Elev, ungdomsskolen

Negative reaksjoner

Flere av elevene fra ulike steder i landet forteller at de har kjent på skam, mobbing og hets, og at de har skjult at de er same.

«Og jeg pleide å gjemme kulturen min på grunn av mobbing fordi jeg ble mobbet av eldre folk på barneskolen og det ble skrevet på internett og sånn.»

Elev, ungdomsskolen

«Man mister språket, kulturen og flere tradisjoner man kunne ha hatt. Personlig fant jeg ut ganske seint at jeg var same.»

Elev, ungdomsskolen

«Altså, jeg var jo nå i XXX (Red. navn på by) i sommer med kofte på og blikkene jeg fikk var så helvetes stygge.»

Elev, videregående skole

«Da jeg begynte å bruke kofte i (xxx utenfor samisk kjerneområdet) kjente jeg meg som et utstillingsdyr. Jeg har opplevd det. (...) Alle bør føle at de skal få leve og ta på seg sine egne klær.»

Elev, videregående skole

Tap for Norge

Når det snakkes om fornorskning og kultur, snakker både norske og samiske elever om et tap for hele landet vårt.

«Jeg tror kanskje samfunnet har liksom mistet, eller vi har mistet deler av kulturen da, og jeg tror kanskje hele samfunnet er og alt hadde vært litt annerledes hvis ikke det hadde skjedd.»

Elev, ungdomsskolen

«Tap av tradisjonskunnskap.»

Elev, barneskolen

«Tap av kultur mangfoldet i Norge.»

Elev, videregående skole

Illustrert av: Benedicte Pentha

Tap av natur og levemåte

Nær tilknytning til tradisjonelle landområder

Samiske elever beskriver en sterk tilknytning til naturen og tradisjonelle områder. De forteller om fjell, hav, fiske og reindrift – og hvordan arealinngrep og endret naturbruk har påvirket livene deres.

«Familier måtte slutte med reindrift.»

Elev, ungdomsskolen

«At samer også har følelser og rettigheter, derfor lyttet de ikke til oss om vindmøllene de visste om.»

Elev, barneskolen

«Og det føler jeg påvirker samfunnet i en større grad enn det folk tenker over. Det hadde vært mer bruk av naturen om ikke fornorskninga hadde skjedd.»

Elev, ungdomsskolen

Flere opplever at arealinngrep og press på reindriften gjør at de mister tillit til politikere og storsamfunnet.

«Mistillit til myndigheter»

Elev, videregående skole

Aktivismen kunne føre til hets og trusler

Mange samiske ungdommer opplever at kampen for naturen og tradisjonelle områder fører til hets og trusler. Deltakelse i og diskusjon rundt aktivisme gjør at de utsettes for dette i større grad.

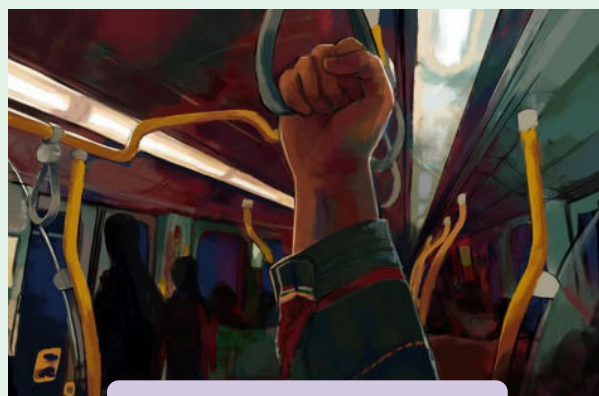
«Vi var på en sånn her aksjonscamp (...). Jeg tror noen av vennene mine fikk en del kommentarer og sånn da de gikk alene i kofte, men etter det så var det veldig fort at vi som hadde kofte på skulle ikke gå alene der. Det skal man ikke gjøre, på en måte. Men mens vi skal gå tilbake inn, så var det små gutter som syklet og ropte sånn her: «La elva dø! La elva dø!»

Elev, videregående skole

«Jeg har blitt utsatt for veldig mye. Fått veldig mye ekle kommentarer. Og så blir det veldig mye sånn, til og med brølt på av folk. Men det er også mest knyttet til aktivisme. Så da er vi ekstra utsatt. Fordi du står for en sak.

Jeg prøver hardt å understreke det med interseksjonalitet. Hvis du også er kvinne, du er minoritet eller urfolk. Jeg har fått veldig mye sånn seksuell trakassering på det samiske. I Oslo, knyttet til Fosen-aksjonen. Der er det jo skikkelig ille. Men så var det folk som trua med å voldta meg, liksom. Bare fordi jeg satt utenfor lavvoen i kofte. Ikke sant?»

Elev, videregående skole

Illustrasjon: Birgitte Laksforsmo

Dikta

Beaivváš báita
Olgun lea fiertu
Mun háliidan leat olgun
in siste, skuvllas, guohcaga
Goas ilbmi lea dasto čáppes

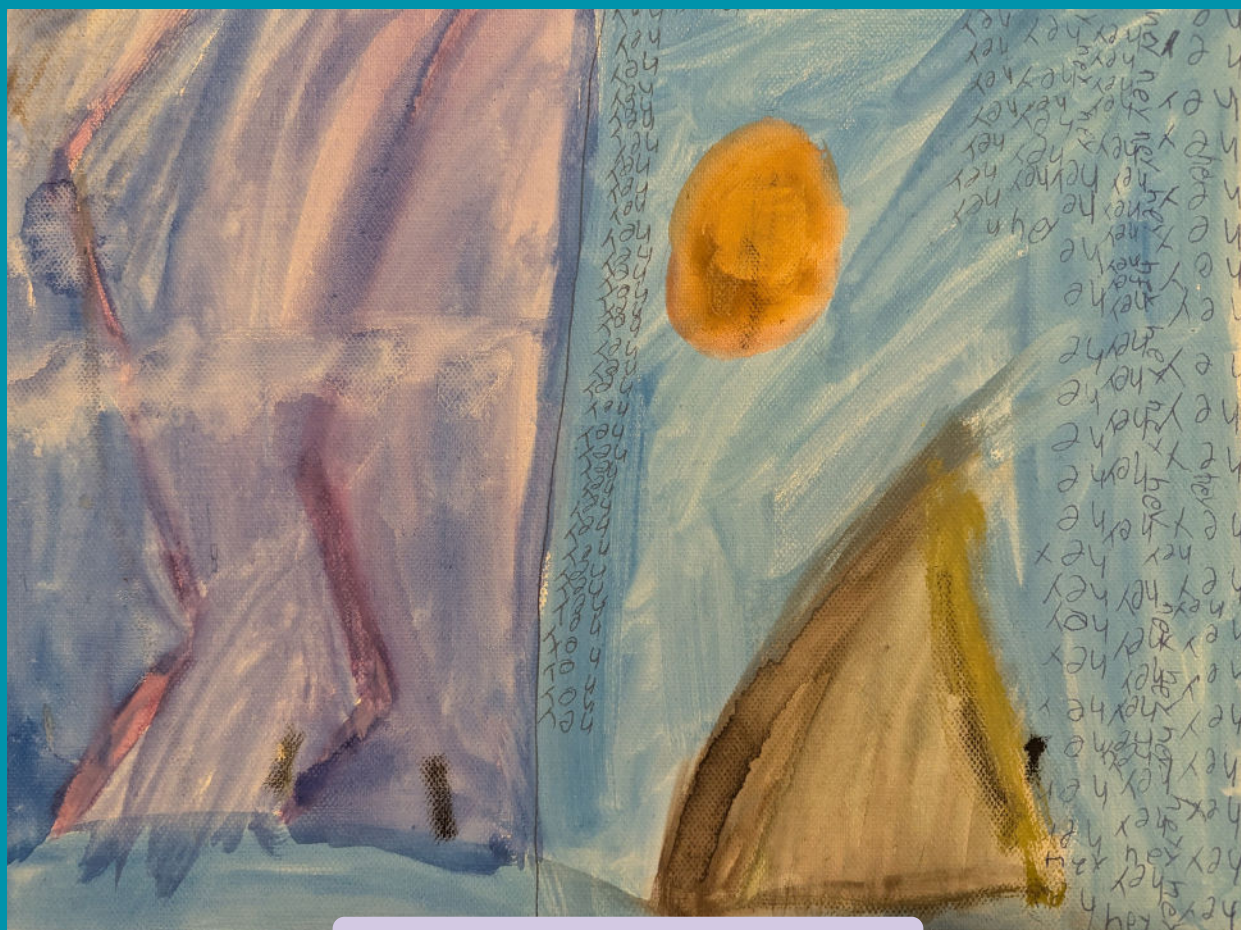
Muhto mun oacčun in boaska
i goassege
i giige oážžut

Dikt

Sola skinner
Ute er det oppholdsvær
Jeg vil være ute,
ikke inne, på skolen, råtnende.
Når verden er så fin.

Men jeg får ikke pause,
aldri
ingen får det

Ingrid Bjørke-Hagen (16 år), Oslo

På venstre side regner det ikke, på høyre side regner det.
- Álet Fredriksen Somby (10 år), Romsa/Tromsø

Mobbing, hets og rasisme

Mange samiske elever forteller om fordommer, stereotyper, mobbing, hets og rasisme som en direkte konsekvens av fornorskningspolitikken.

«Det er jo ganske mange som enda går rundt og sier såne stygge ting, at de kaller samer for «lapper». Ja, at samene skal gå tilbake til sitt eget land, selv om det her er jo hvor vi kommer fra. Men, ja, det er ganske mye av det. Litt over alt.»
Elev, ungdomsskolen

«Og så er det jo sånn at på grunn av den politikken, så er det jo ganske mye rasisme fortsatt i dag mot samer. Samehets er så utbredt i min oppvekst, min erfaring, så er liksom en av de første skjellsordene du kommer til å bruke mot noen, er varianter av same, liksom.»

Elev, videregående skole

Fordommer og stereotyper

Fordommer og stereotyper er noe av det som oftest blir løftet som en stor utfordring for barn og unge. Redd Barna har snakket med.

«De spurte når vi gamer sammen: bor dere i en lavvo i skogen?»

Elev, barneskolen

«De tror at jeg er en huleboer, og spør om jeg har vasket hendene mine før jeg gamer.»
Elev, barneskolen

«De tror ikke vi har teknologi. Fordi de ser bare de lærebøkene med alt det gamle.»

Elev, barneskolen

«Vi spiller fotball selv om vi bor nordpå.»

Elev, barneskolen

«Det er en sånn forventning om at du eier rein fordi at man er same.»

Elev, ungdomsskolen

Elevene forteller at de blir møtt med kommentarer på utseende:

«Men det er folk som driver og kommenterer om øynene til samer.»

Elev, barneskolen

«Det føles bare litt rart ut. At de bare tror at jeg er same fordi hvordan jeg ser ut.»

Elev, barneskolen

Diskriminering får utslag i ulike former og ulike steder

Elevene forteller at de selv opplever eller kjenner andre som har fått stygge ord og kommentarer slengt etter seg, både på skolen, på fritida og på internett.

«Og så er det ganske mange smårasistiske kommentarer på skolen.»

Elev, ungdomsskolen

«Folk sier 'gå tilbake til lavvoen din'.»

Elev, ungdomsskolen

«Mange tuller om samer i dag, og samer diskrimineres i dag også.»

Elev, ungdomsskolen

«Alle de samiske ordene (på skilting kjøpesenter) var tegna over med tusj og sånt. Det var liksom irriterende å se på.»

Samisk ungdom

«Vi har hørt en sånn her lydbok, som jeg tror heter Lappjævel, så begynte folk å tulle litt med det. Synes det var litt dumt.»

Elev, barneskolen

«Jeg vet at andre blir diskriminert. Jeg opplevde det på treninga.»

Elev, barneskolen

«Det føles som om vi ikke hører til – så mye stygt som kommer bak ryggen på oss.»

Elev, ungdomsskolen

«Enten bare på gata eller så kan man jo se i sånt kommentarfelt på TikTok og sånn, hvis det er en video som handler om samer og sånn. Så det er jo litt sånn at folk tenker kanskje at det er kødd, men så er det liksom ikke helt kødd på en måte.»

Elev, videregående skole

«Jeg tror ikke man merket det sånn i altså sånn «face to face». Det var bare mer over nett som skapte debatt og usikkerhet.»

Elev, videregående skole

Samiske elever skjuler sin identitet

Flere av elevene fra ulike steder i landet forteller at de har kjent på skam, mobbing og hets, og at de erfaringene har ført til at de har skjult at de er samer.

«Jeg tør ikke alltid si at jeg er samisk.»

Elev, ungdomsskolen

«Og man gjerne vil skjule at man er samisk fordi man vil unngå kommentarer og så blir man veldig usikker.»

Elev, ungdomsskolen

«Og jeg pleide å gjemme kulturen min på grunn av mobbing fordi jeg ble mobbet av eldre folk på barneskolen og det ble skrevet på internett og sånn.»

Elev, ungdomsskolen

«Lillebroren min nekter å bruke kofte.»

Elev barneskolen

«Når jeg har sett andre blitt mobbet, så har jeg på en måte skjult det. Jeg har trukket meg unna det samiske. Men så har jeg kommet tilbake til det når den mobbingen har slutta. Så bare trukket meg tilbake fra det samiske, på en måte. Så det å bli mobba har gjort at jeg klarer ikke å vise sånn mye følelser. Det er ikke meg.»

Elev, ungdomsskolen

«Men han vet sjøl at han er samisk, da gjør han det for at han vil holde seg på den trygge siden. Han vil skyve det samiske vekk på en måte.»

Elev, ungdomsskolen

Illustrert av: Jovanna Levi Joks Vars

Tekst om hvordan fornorskning har påvirket meg.

«Dáruiduhttin lea mu váikkuhan ahte munnje bohtet fasttes sániid dáččain. Dego biru sápmelaš ja eará fasttes sániid. Mu mielas lea beare ollu badjelgeahččan leamaš sápmelaččain.

Ja mu kultuvra lea jávkan oalle muddui, ja dábit leat rievdan. Mun vásihan ahte sámegiella lea jávkan ja ahte dat lea ollu seaguheapmi gielas.

Dan dáruiduhttima dihte de i mahte mu eatni áhčči ja eadni sámegiela. Ja go mun human mu áhkuin dárogiela, de mus rievdda sámegiella go mun galggan fas hupmat sámegiela. Ja de mun sáhtán veahá seaguhit.

Ovdal go mun fárrejin lodegi, de mun orron guovddageainnus. Ja doppe eai dego dieđe man ollu sámegiella mearkkaša sidjiide. Muhto go mun deike fárrejin de mun ipmirdin mii mus doppe. Lei alo. Muhto dáppe i leat measta goasege sámegiella.»

«Fornorskningen har påvirket meg slik at jeg får stygge ord fra nordmenn, som «jævla same» og andre stygge ord. Etter min mening har det vært altfor mye nedvurdering av sameer.

Min kultur har forsvunnet i ganske stor grad, og skikkene har forandret seg. Jeg opplever at samisk er forsvunnet, og at det er mye innblanding i språket.

Når det gjelder fornorskninga, så kan ikke min mammas far og mamma samisk. Når jeg snakker norsk med bestemor, blir samisk forandret for meg når jeg skal snakke samisk igjen, og da kan jeg blande litt.

Før jeg flyttet til Lødingen, bodde jeg i Kautokeino, og der vet ikke folk hvor mye samisk betyr for dem. Men da jeg flyttet hit, forsto jeg at det var annerledes der borte. Men her er det nesten ikke noe samisk.»

- Johan Fredrik Buljo (12 år), Lødingen

Mangel på kunnskap

Når Redd Barna spør om dagens konsekvenser av fornuksningspolitikken og diskriminering, peker mange elever umiddelbart på kunnskapsmangel. Dette gjelder venner, familie, medelever, lærere, skoleledelse og resten av samfunnet.

«Og så tror jeg kanskje folk ikke har så mye kunnskap om samer, så det kan bli litt misforståelser mellom samer og andre folk.»
Elev, ungdomsskolen

«Det virker som bare en liten del av Norges historie, selv om det egentlig er mye større.»
Elev, videregående skole

Dagens undervisning og læremidler – hva lærer elevene?

Mange elever opplever undervisningen og læremidlene som begrensede og mangelfulle, og de etterspør bedre ressurser om samisk, kultur, språk og historie.

Mange elever løfter frem at en del av lærebøkene og undervisningen om samiske temaer handler i hovedsak om:

- **Reindrift** og ikke om andre næringer
- **Nord-Norge** og ikke resten av Sápmi eller Norge
- **Kun enkle fakta** som flagg, matretter og om kofter, men lite om historie, språk, kultur og rettigheter.
- **Eldre historie** og lite om dagens samiske samfunn
- **Urfolk i andre deler av verden**, og mye mindre om samer

«Nei, den er jo ikke bra nok. Jeg synes det er litt sånn altså at lærerne bare føler at de må gå igjennom det, og at det bare er noe smått.»
Elev, ungdomsskolen

«Det er lite informasjon i lærebøkene, og det står nesten ingenting om samiske barn og unge.»

Elev, ungdomsskolen

«Nei, nå husker ikke jeg alt, men det var ikke mye om det.»
Elev, videregående skole

«Det er som om samer bare finnes i Finnmark.»
Elev, ungdomsskolen

«Vi lærte mest om samer i mat og helse.»

Elev, videregående skole

«Vi lærer nesten bare om fortiden.»
Elev, ungdomsskolen

«Det som irriterte meg var at, altså det er jo viktig det, men det var veldig mye mer om urfolk i Australia enn om samer i Norge.»
Elev, videregående skole

«Men det eneste jeg husker om samer var den filmen «Sameblod». Det kan godt være bare fordi jeg er en dårlig elev. Men jeg tror ikke det, for det var ingen snakk om det.»
Elev, videregående skole

Illustrert av: Linn Isabel Eielsen / Linnsikt

Store variasjoner fra skole til skole – hvordan læres samiske temaer bort?

Elever lærer om samer på skolen, men innholdet varierer. Hvor mye de lærer, avhenger av skole og lærer.

«Det varierer veldig fra lærer til lærer.»
Elev, videregående skole

«Det eneste jeg husker, også var jo det om å tegne flagg og sånn. Så jeg hadde sist om samene og fornorskningspolitikken i fjerde klasse. Jeg er lærling nå. Det er nesten ti år siden sist.»

Elev, videregående skole

«Jeg tror det her er veldig forskjellig fra skole til skole. Vi har blant annet hatt tverrfaglige prosjekt og hatt veldig engasjerte lærere. Så vi har faktisk lært oss litt om samene, mens at andre folk har hatt null og niks og sett en film liksom.»

Elev, videregående skole

Manglende kunnskap hos lærere

Flere elever beskriver engasjerte og kunnskapsrike lærere.

«Vi hadde en lærer som var veldig opptatt av samisk kultur. Han var opptatt av hele den samiske kulturen, og litt om fornorskninga. Vi lærte mye både om språk og kulturen som man vanligvis ikke lærer om.»

Elev, ungdomsskolen

«Jeg tror egentlig de aller fleste lærerne er flinke til å lære, men de vet jo ikke alt heller. Det er kanskje ikke sånn de har lært på skolen, og derfor er det veldig fint at de prøver sitt beste å gi oss informasjon om det som har vært.»

Elev, ungdomsskolen

Andre opplever at lærere ikke prioriterer samiske temaer, har manglende kunnskap og praktiserer overflatisk undervisning.

«Det er ikke nok tid satt av, og det blir ikke prioritert.»

Elev, videregående skole

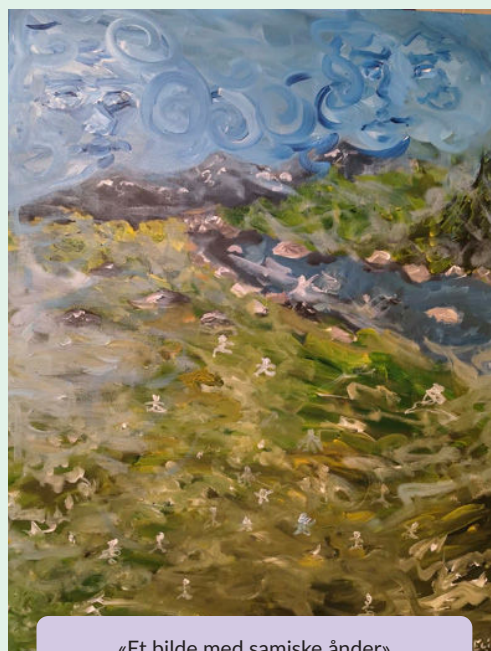
«Og så snakka vi ganske mye om å ha kompetente lærere. For det er viktig. Hvis man ikke har en engasjert lærer og en lærer som prioriterer det samiske, så lærer man ingenting.»

Elev, videregående skole

Flere elever snakker om lite varierte undervisningsmetoder, som at den samme filmen gjentas år etter år.

«Læreren bare setter på en film, og halve klassen sovner.»

Elev, videregående skole

«Et bilde med samiske ånder»
Ellen Elise Jåmås (16 år), Snåsa

Forventninger om å være samiske fageksperter

Mange samiske elever forteller at de selv blir bedt om å forklare samisk kultur og historie i timen. Flere sier at dette er en belastning, særlig hvis de ikke ønsker oppmerksomhet eller ikke kan svare på alt.

«Jeg blir behandlet som en lærebok.»

Elev, videregående skole

«Jeg vet ikke jeg hva jeg skal si, ja, men jeg føler meg litt annerledes eller at man har noe liksom. Men det kan være bra det, og da. Det er jo også hyggelig å hjelpe – det skal sies. (...) Men ofte blir det bare for dumt.»

Elev, videregående skole

«Da jeg bodde i Oslo, hadde vi en oppgave om nyhetsbildet i verden. Læreren sa: du kan ta Fosen, du er jo same. Og, da måtte jeg lage hele presentasjonen.»

Elev, videregående skole

«Nei, jeg synes det er litt nesten sånn respektløst at læreren ikke satt seg godt nok inn i det.»

Elev, videregående skole

Ellers i samfunnet opplever elevene forventninger om at de skal kunne alt om samisk historie og kultur, og at det skaper press og utrygghet.

«Hvis du ikke kan ting, så blir du med en gang sett på som en idiot. Du må som synlig same kunne alt.»

Elev, videregående skole

«Jeg føler meg liten, og det tror jeg er intensjonen. Også noen ganger ikke intensjonen, da, men ja.»

Elev, videregående skole

«Man må være et leksikon bare for å få lov til å bruke kofta offentlig.»

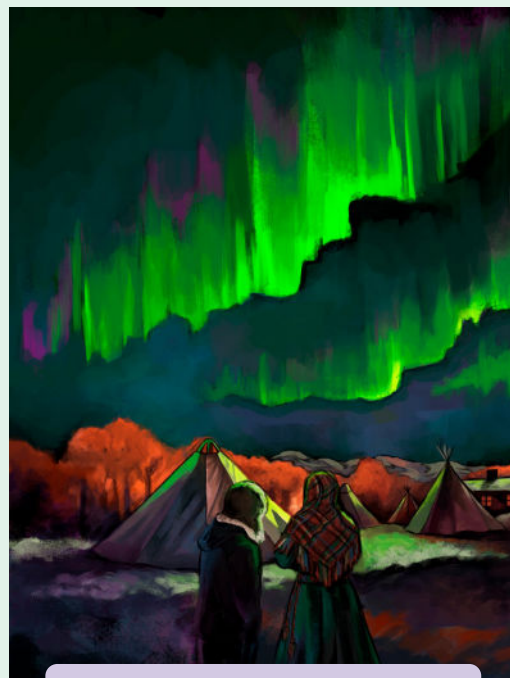
Elev, videregående skole

«Det er liksom at det beste våpenet du kan ha, er informasjonen.»

Elev, videregående skole

«Bare sånn synd vi samer generelt må være historieeksperter for å kunne engang leve livet.»

Elev, videregående skole

Illustrasjon av: Birgitte Laksforsmo

Vanskelige og fine følelser

Tap, tomhet og utrygghet

Ungdom beskriver vonde følelser og følelsen av tap og fravær av noe som kunne vært en del av hverdagen og livet.

«Man mister muligheten til å lære språk. Ikke så mye historie fra tidligere familier. Og kultur. Fortsatt mye urettferdighet. Litt sånn tomhet. Det språket kunne man ha hatt, hvis ikke fornorskingen hadde skjedd tidligere. Da blir liksom litt tomt med det språket man kunne ha hatt og hva man kunne ha lært. Det hadde vært fint å kunne språket naturlig.»

Elev, ungdomsskolen

«Samisk – jeg er stolt over det, men det det har gjort livet mitt og andre sitt vanskelig. Når jeg har blitt mobbet, så er det jo sånn at jeg ikke viste følelser, nesten aldri. Jeg gråter nesten aldri. Jeg elsker ikke mange. Jeg bryr meg om så og så mange. Altså, jeg har ikke veldig mange nære venner lenger.»

Elev, ungdomsskolen

Men stolthet er ofte avhengig av miljøet rundt. Det er lettere å være stolt når man føler seg trygg.

«Men det spørs helt liksom folkene og miljøet rundt. Hvis du er rundt feil folk, kan du føle skam fort. Hvis du er med de riktige, kan det være en type frihet.»

Elev, ungdomsskolen

«Naan aejkien laedtieh vestieslaakan saemiej bijre munnjien soptsestieh. Eah guarkah man löövlehke domtem jïh háajnan sjïdtem. Dellie hijven gåatan bátedh. Dellie vytnesjem. Raeffesne.»

«Noen ganger er det tungt når andre slenger dritt om saemieh. De forstår nok ikke hvor mye det sårer. Da er det godt å komme hjem. Da liker jeg å sy. Det får jeg ro av.»

- Saja Mali Mille
Tomasson Bientie (15 år)

«En baarkaldahke (hårpynt) som jeg laget i høst.»

- Ellen Elise Jåmå (16 år), Snåsa

Stolthet og trygghet

Ungdommene uttrykker entusiasme og stolthet over språk, familie, venner, kultur og natur. De forteller at de finner trygghet og glede i å fiske, snakke samisk, bruke kofta, reindrift, ha samiske venner, duodji og å ta tilbake kulturen. Flere forteller at det å sy, være på fjellet eller bruke kofta gir ro og glede.

«Jeg er stolt over de tingene jeg lager.»

Elev, ungdomsskolen

«Jeg har egentlig ikke hatt noen dårlige opplevelser. Sånn når vi var i konfirmasjon til søskenbarnet mitt, som er sørfra, alle rundt var sånn: «Herregud, så fin kofte du har». Veldig fint å høre.»

Elev, ungdomsskolen

«Jeg vet ikke hva man skal si, men det er liksom kult å være en del av det norske urfolket.»

Elev, ungdomsskolen

«Det er en trygghet i det å være samisk – man hører til noe.»

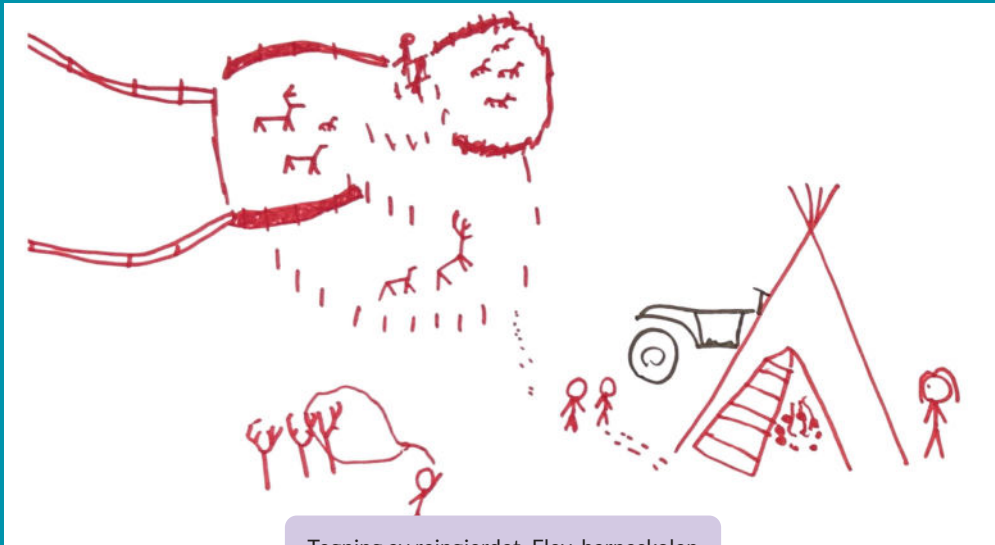
Elev, ungdomsskolen

«Jeg har arvet kofta av bestemor. Det er mora til kjæresten til bestemor som har sydd den, så hun ble jo veldig stolt da når jeg brukte den, og så blir jeg veldig stolt av når jeg viser fram det hun har laget da.»

Elev, ungdomsskolen

Illustrert av: Kai Mikkel Balto

Tegning av reingjerdet. Elev, barneskolen

Min mening

«Jeg synes det er fint å være et samisk barn. Det er mye fint med å være et samisk barn f.eks. du lærer mye kule ting om den samiske kulturen og du får være med på mange kule turer og samlinger. Det jeg også synes er fint med å være et samisk barn er at jeg får mange fine venner som prater det samme som meg og skjønner hvordan det er å være samisk, men det er noen ting som jeg synes er litt dumt er at jeg f.eks. må droppe mange gøye ting og aktiviteter på skolen for å lære samisk. Det er også litt kjedelig å ha undervisning, men ellers er det masse fint med å være samisk. Det er fint at jeg også kan være med på å beholde dette språket.»

- Elev, barneskolen

«Hei! Jeg heter Elvin. Å være samisk er nesten helt vanlig. Bortsett fra at jeg har samisk på skolen og vi gjør noen samiske tradisjoner som heter giedtie som er det samme som gjerdet. Når du er i gjerdet, kaster du lasso på reinsdyrene. Men dem må være dine, du ser på ørene for å finne ut hvordan som er din. Og det er på sommeren. Men på vinteren er vi i et mindre gjerde og tar tak i hornet. Og så slakter vi dem. Også har vi mange gøye samlinger som heter språksamling og raasten rastah.»

- Elvin Emanuel Femundshytten Danielsen (10 år), Elverum

FORSONING

Forsoning som ukjent begrep

Selv om det er et sentralt tema i rapporten fra Sannhets- og forsoningskommisjonen og i samfunnsdebatten, er begrepet forsoning ukjent for mange.

«Jeg vet faktisk ikke fordi jeg har aldri hørt ordet før.»

Elev, ungdomsskolen

«Nei, det er helt nytt.»

Elev, barneskolen

«Har hørt det før, men kommer ikke på hva det betyr.»

Elev, videregående skole

Kjent begrep og god forståelse

Mange av elevene har god forståelse av hva forsoning er. En del av elevene bruker ikke begrepet selv, men forstår godt hva det handler om.

«Å sone for noe, gjøre rett for noe.»

Elev, videregående skole

«Å skape et godt forhold eller bygge opp tillit etter en konflikt»

Elev, ungdomsskolen

«Gå videre: ta samfunnet videre og straffen er på en måte 'sonet', så nå skal samfunnet gjenreise kulturen vår.»

Elev, videregående skole

«Man må akseptere at noen har gjort en urett for å komme videre. En straff på hele samfunnet vil ikke være konstruktiv i et samfunn og for å gjenopprette tillit og legge bort fordommer.»

Elev, videregående skole

Forsoning i fellesskapet

Elevene snakket om at forsoning handler om at alle i samfunnet skal lære om historien og sammen jobbe mot en forsoning.

«Forsoning er når man legger bort sinne eller uvennskap, og prøver å gjenopprette en god relasjon eller finne ro i seg selv og situasjonen.»

Elev, videregående skole

«Forsoning er å leve i lag.»

Elev, videregående skole

«Å komme sammen, tilgi, fikse og beklage.»

Elev, videregående skole

«Det handler om at man skal ha lært om det som har skjedd, og finne en vei framover sånn at det blir bedre å være sammen.»

Elev, videregående skole

Illustrert av Pia Kristine Wickstrøm

Forsoning som handling og tillit

Ungdommene gir uttrykk for at forsoning må innebære respekt, trygghet og likeverd, og ikke bare være et ord i en rapport. De etterlyser handling fra voksne, både i skole og samfunn.

«Vi må verne om kulturen slik at den kan blomstre opp igjen.»

Elev, videregående skole

«Slutt med menneskerettighetsbrudd.»

Elev, videregående skole

«La oss leve i fred og frihet.»

Elev, videregående skole

«Få forståelse og la oss få være med på beslutninger.»

Elev, videregående skole

«Jeg synes at nordmenn må lære mer, at de må få mer kunnskap, sånn at det blir bedre å leve sammen.»

Elev, videregående skole

«Sommerfugler i samiske farger som endelig kommer ut i det fri.»
- Vilmi Ingeborg Steinfjell Helander (13 år), Tromsø

ELEVENES RÅD:

DETTE MÅ TIL FOR Å FORBEDRE UNDERVISNINGEN OM SAMISKE TEMA

Mange elever peker på mangel på kunnskap og behovet for å knuse myter, fordommer og bekjempe samehets. Målet med dette prosjektet har vært å løfte hvilken kunnskap barn og unge etterlyser.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport peker på at kunnskap er en viktig del i forsoningsarbeidet, og vi har spurt samiske barn og unge hvilken kunnskap som de mener trengs.

«Men det vi kanskje synes er aller viktigst er at vi synes det er veldig viktig å knuse myter og stereotypier. For man merker at spesielt vi som kanskje kommer fra lenger nordfra, merker at lengre sørover får man litt det beskyttelsesbehovet for å beskytte det samiske.»

Jeg føler meg jo mer samisk utenfor Nord-Norge enn det jeg gjør i Nord-Norge. Og man merker at man får fort stereotypier og man får mye kommentarer slengt.»

Elev videregående skole

5 RÅD FRA SAMISKE ELEVER TIL LÆRERE:

HVA VI VIL LÆRE

1. Vis samisk hverdagsliv

Undervis om at samiske barn og unge lever moderne liv med gaming, trening, skole og vanlige hverdager – samtidig som mange tradisjoner fortsatt står sterkt.

«Også bare det at folk bor i hus.»

Elev, videregående skole

«Jeg har telefon, PC og alt liksom.»

Elev, barneskolen

«Vi bruker kofta til 17. mai, i bryllup, og samefolkets dag, ikke hver eneste dag.»

Elev, barneskolen

«Vi er normale folk. Vi går med hettegensere og gamer, liksom.»

Elev, barneskolen

«Det er viktig at folk vet at vi ikke bor i lavvo, og at vi har internett.»

Elev, barneskolen

«Så ja litt om nyere tid og sånn hvordan det er å være ungdom i dag. Liksom det er jo helt normalt sånn som alle andre. Bare man har 6. februar, og at man kanskje har samisk og ja har litt andre tradisjoner da, men sånn bortsett fra det er jo hverdagen bort imot lik.»

Elev, videregående skole

«Man burde jo lære mer at samer kan være hvem som helst, men det er samtidig også noen som har reindrif og det er noen som holder på med gårder eller å fiske og sånn der ting, men at det er forskjellig.»

Elev, ungdomsskolen

Samiske barn og unge forteller at de liker basketball, jogging, Roblox, Fortnite, fiske, håndball, fotball, playstation, friidrett, gaming, sminke, cross cycle, shopping, reindrif og samisk kunst og håndverk. Slike ting kunne de ønske at alle også forbinder med samiske barn og unge.

«At vi er veldig smarte. Det er viktig at de vet det. Jeg opplever ofte at folk tror at samer ikke er smarte.»

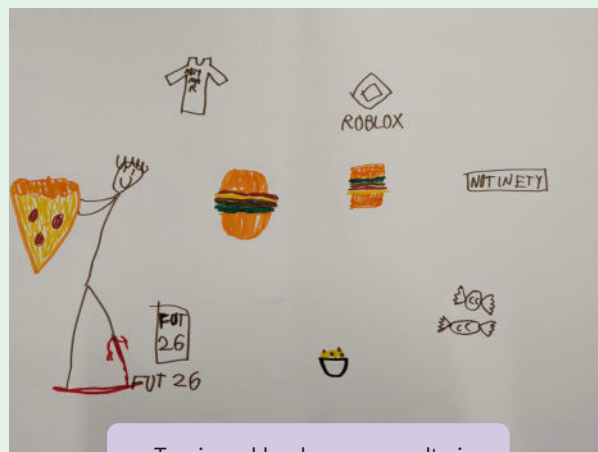
Elev, barneskolen

«Og så at vi skal normalisere samisk, så samisk er vanlig i Norge. Alle som er samer er unike og spesiell og sånn, men vi er vanlige folk.»

Elev, ungdomsskolen

«Alle folk i Norge er mennesker. Vi er vanlige folk. Det er vanlig å være annerledes.»

Elev, ungdomsskolen

Tegning roblox, burger og godteri
- Elev, barneskolen

2. Løft mangfoldet i samisk kultur og språk

Lær elevene at det finnes flere samiske språk, ulike dialekter, ulike tradisjoner og ulike måter å være same på – i fra nord til sør, fra bygd til by.

«Grunnleggende om samer, spesielt fakta om urfolkstittel, slik at folk ikke tviler på at samer er urfolk.»

Elev, ungdomsskolen

«Også det med å ha undervisning om at samer er ikke bare i Finnmark, det er ikke bare rein. Det er folk som bor i Oslo, det er folk som bor i hele Norge: går på kafé, har et vanlig liv, ikke sant?»

Elev, videregående skole

«Kanskje det er noe tips til lærerne og til at man må snakke om at samer kan se veldig forskjellig ut, og at man ikke skal drive og kommentere på hvordan man ser ut?»

Elev, barneskolen

«Om fiske. Det bruker ikke å stå om fiske.»

Elev, ungdomsskolen

«Alle samer har ikke rein.»

Elev, barneskolen

Elevene ønsker at alle lærer om at:

- Sápmi er på tvers av Norge, Sverige, Finland, og Russland, og språk, kultur og tilhørighet kan gå på tvers av grensene
- Samer bor i hele landet, også sørpå og i byer
- Det finnes flere samiske språk og mange ulike dialekter
- Lulesamisk, sørsamisk og nordsamisk er offisielle språk i Norge

- Samer jobber i alle slags yrker, alt fra taxi-sjåfør, lege, fisker, barnehagelærer til reindriftsutøver og McDonalds-medarbeider
- Fiske er en viktig del av samiske kultur, både på sommeren og når det er vinter og is
- Reindrifta er viktig i samisk kultur, men ikke alle samer er reindriftsutøvere
- Samisk kunst og håndverk har lange tradisjoner som overføres fra generasjon til generasjon, samtidig endres og utvikles moderne samiske klær, kofter og tilbehør
- Joik har lange røtter, og i dag finnes det masse kul samisk musikk som kombinerer joik og eldre uttrykk med rap, techno og pop
- Samer ser forskjellige ut og har ulike bakgrunner

Funkis-doll. Illustrert av Åmo Design.

3. Lær oss om historie og nærmiljø

Snakk om fornorskning, urett og viktige hendelser, og knytt det gjerne til nærmiljø.

«Kanskje hvordan det har vært før og historien? Kanskje litt mer om sånn som egentlig ikke har vært rett som folk har gjort? Sånn at man vet kanskje at man ikke skal gjøre det, og at folk kan ta feil og sånt.»

Elev, barneskolen

«Krysning mellom samisk og norsk historie, eksempel vikinger og samer.»

Elev, videregående skole

«Vi må ha med i pensum at samene er en del av Norgeshistorien. (...) Så da trenger vi det at faktisk så har samene vært med å forme det som er Norge i dag.»

Elev videregående skole

«Det å ha lokalhistorie fra fylket og kommunen, om det er aktuelt da. For når elevene får høre at det har skjedd, ikke sant, i din kommune, da blir det så mye nærmere og lettere å skjønne: «Oi, det her er faktisk noe som er her, ikke sant.»

Elev, videregående skole

«Når du skjønner at det skjedde der du bor, blir det mye mer virkelig.»

Elev, videregående skole

Design til det samiske klesmerket «Mii leat».
Illustrert av Benedicte Pentha.

4. Vi vil lære om det som skjer nå

Elevene forteller at mye av undervisningen handler om fortid og det historiske, mens det som skjer i dag får lite plass.

Undervisningen må vise hvordan samer lever nå, om alt fra musikk og kunst til politikk og det samiske samfunnslivet.

«Å få oppdatert informasjonen om samisk kultur, ikke bare under fornorskninga, men hvordan det er å være same i dag.»

Elev, videregående skole

«Forskjell på å være same i nord enn i sør.»

Elev, barneskolen

«Jeg tror man lærer mer om fortida enn framtida. Om at vi burde lære mer om hvordan vi nå som er samisk har det og ikke bare hvordan de hadde det før. Da tror jeg de skjønner mer at det er ikke artig å bli kalt ting og få rasistiske ord på skolen.»

Elev, ungdomsskolen

«Samer bor også i Oslo. Det burde vi lære mer om.»

Elev, barneskolen

5. Vi vil lære å se sammenhenger og gå i dybden

Elevene ønsker forklaringer som viser sammenhenger mellom norsk og samisk historie og hvordan globale og lokale hendelser påvirker urfolk både i Norge og resten av verden, spesielt det som handler om naturen, klimaendringer og miljøødeleggelser.

«Litt mer om tidslinjer da. Sånn at man vet når og hva som skjedde når på en måte. Vi skjønner jo at i denne generelle perioden så var det litt som skjedde, men det er ikke så veldig velbeskrevet hva og når da. Spesielt i forhold til, i kontrast til, andre bevegelser eller hendelser i verden da.»

Elev, videregående skole

5 RÅD FRA ELEVER TIL LÆRERE:

HVORDAN VI VIL LÆRE

1. Variert, engasjerende og oppdatert undervisning

Elevene etterlyser at læreren bruker flere og ulike ressurser, og ikke bare viser den samme filmen uten fordypning.

«Da bare er vi veldig enige om at vi må ha noe annen opplæring enn å se Sameblod. Veldig viktig med sånn opplæring av lærere, opplæring av elever, og få benytte seg av samiske veivisere.»
Elev, videregående skole

«Det må være mer moderne aktiv læring på tvers av fagene som engasjerer.»

Elev, videregående skole

«Foredrag med energi, ikke med fargen grå, så man sover eller vil dø. (...) Ja, hvis foredrag opplevdes med fargene rød, gul, grønn, og blå, som det samiske flagget, da blir vi glade.»
Elev, videregående skole

«Snakk mer om det, ha besøk av samiske veivisere og mennesker som brenner for det.»
Elev, videregående skole

Tips fra elevene: samiske podkaster, joik, musikk, sosiale medier, TV-serier, filmer og ulike undervisningsopplegg. Ønsker tverrfaglige prosjekter og å lese bøker, smake på mat, lage samisk kunst og håndverk, klasseseturer og å lære mer om naturen.

2. Lær samiske ord og riktig uttale

Lær samiske navn, fraser og viktige deler av kulturen. Det er en måte å vise respekt til elevene og verdsettelse av kulturen på.

«Kanskje lærere og folk burde lære seg navnene på forskjellige ting, sånn som på kofta? Det er jo flere jeg har hørt at de har sagt sånn samedrakt og sånn. (...) Det er viktig for at flere folk som er samiske kan føle at de faktisk hører hjemme og.»
Elev, barneskolen

«Å uttale navnet mitt riktig.»
Elev, ungdomsskolen

«I samiske kommuner er det viktig å lære seg samisk.»

Elev, ungdomsskolen

«De kan prøve å si de samiske ordene riktig. Og prøve å lære seg det istedenfor å spørre elvene. Ikke gøy når jeg blir spurt. (...) Folk tror at siden jeg er samisk så kan jeg snakke samisk, så folk har prøvd å spørre meg hva ord betyr.»
Elev, barneskolen

«Det er snakk om språkduj (...) At det går en person rundt og lærer samiske ord og det er ganske artig.»
Elev, videregående skole

3. Lær oss om samisk språk og kultur hele året, ikke bare 6. februar

Samisk språk og kultur skal være synlig i skolen gjennom hele året i ulike fag, i undervisning, prosjekter og skilt, og ikke bare på 6. februar.

«Lære om det utenfor nasjonaldagen.»

Elev, videregående skole

«Også at det samiske er jo selvfølgelig mer enn bare 6. februar.»

Elev, videregående skole

«Det som står på norsk, skal også stå på samisk på veggen på skolen for eksempel.»

Elev, ungdomsskolen

4. Læreren har ansvaret for undervisningen og ha oppdatert kunnskap

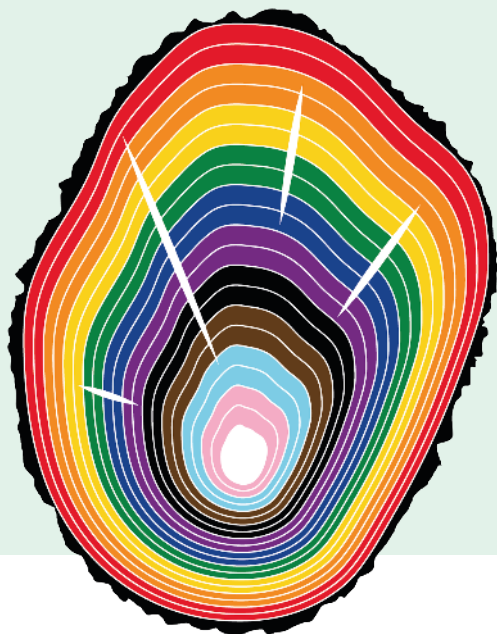
Lærere må ha kunnskap og gode ressurser, og ikke legge ansvaret på samiske elever. Elever etterlyser bedre opplæring og kursing for lærere.

«Det er ikke vi som skal lære læreren.»

Elev, barneskolen

«Lærere trenger kursing eller å lære mer gjennom studiene de gjør.»

Elev, videregående skole

5. Skap trygt skolemiljø

Lærere må jobbe for inkludering i skolen for å få slutt på stygge kommentarer, mobbing, hets og rasisme. Alle må lære hva mobbing og samehets gjør med barn og unge og hvor vondt det er.

«Å vise virkeligheten eller viktigheten av å bekjempe samehets, bekjempe hets mot minoriteter i Norge generelt og viktiggjøre det, lære om det.»

Elev, videregående skole

«Workshops og konferanser til lærere for å lære de mer om det, sånn at de kan lære barna hvordan å håndtere det.»

Elev, videregående skole

«Mobbere bør vite hva vi føler.»

Elev, barneskolen

«De må bry seg om følelsene våre fordi vi er også mennesker.»

Elev, barneskolen

«Ja, eller sånn – altså at man skal lære om hva konsekvensene av å mobbe noen eller plage noen som har samisk bakgrunn.»

Elev, ungdomsskolen

«Vekt på konsekvenser av trakassering, slik man lærer om mobbing.»

Elev, ungdomsskolen

«Lære om konsekvensene til fornorskningen og mobbingen mot samer»

Elev, ungdomsskolen

«De burde vite hvor fint det er å være same. <3»

Elev, barneskolen

Illustrert av: Ámo design. Laget til Garmeres – en organisasjon for skeive på tvers av Sápmi. Ávos pride! Aavone pride! Ilolaš pride!

ANBEFALINGER FRA REDD BARNA TIL MYNDIGHETENE: SAMISKE BARN OG UNGES STEMME I FORSONINGSARBEIDET

Barn og unge må få medvirke og påvirke i forsoningsarbeidet

Lytt til hvilke tanker og forslag samiske barn og unge har om forsoning. Støtt samiske barne- og ungdomsorganisasjoner med praktisk hjelp og økonomisk støtte. Det er viktig for fellesskap, trygghet og sterke unge stemmer nå og for framtida.

Kompetanseheving for lærerstudenter og lærere

Lærere må få god opplæring om samisk historie, språk og kultur, og tilgang til relevante undervisningsressurser for å sikre god undervisning om samiske tema og perspektiver. Samiske perspektiver og tema må være en naturlig del av lærerutdanningen og undervisningen i skolen gjennom hele året.

Forsoning må innebære konkrete handlinger og rettferdighet i skole og samfunn

Samiske barns rettigheter må sikres i politiske beslutninger som angår dem. Skolen skal bygge tillit ved å vise at kunnskap og verdier samsvarer med handlinger i samfunnet. En forutsetning er at samiske barn og unge blir lyttet til og tatt på alvor i politikken.

Samiske språkrettigheter må sikres og styrkes

Hele utdanningssektoren må sikre reell tilgang til og god informasjon om samisk språkopplæring og rettigheter, slik at samiske elever får den opplæringen i og på samisk som de har rett på.

Tiltak mot samehets og diskriminering må innføres og følges opp

Alle skoler må ha rutiner og tiltak mot mobbing, hets og rasisme, og sikre oppfølging og trygge arenaer for samiske barn og unge. Lærerne må ha verktøy for å sikre trygge skolemiljø for alle elever.

Redd Barna

PRESS

ON MÁNÁIDKONVENŠUVDNA

- mánáid vuoigatvuodát

1 MÁNNÁHKKI

Buot mánáin vuollel 18 jagi miehtá máilmmi leat seamma vuoigatvuodát.

2 II VEALAHEAPMI

Ii oktage mánná galgga meannuduvvot vuoigatmeahttumit iežas dahje váhnemiid kultuvrra, liikeivvni, sohka beali, giela, oskku, duogáža, doaibmahehttejumi dahje oaivila geažil.

3 BUOREMUSSAN MÁNNÁI

Stáhta ja rávisolbmot galget álo dahkat dan mii lea buoremussan mánáide.

4 STÁHTA OVDDASVÁSTÁDUS

Stádas lea ovddasvástáduš fuolahit ahte mánáid vuoigatvuodáid áimmahuššet.

5 VÁHNENBAGADUS

táhta galgá árvvusatnit váhnemiid dahje eará lagaš olbmuid vuoigatvuoda ja geatnegasvuoda addit mánáide daid rávvagiid, maid sii oaivvildit leat buoremussan mánnái

6 EALLIN

Buot mánáin lea vuoigatvuotta ceavzit, ovdánit ja vuoigatvuotta boahhteáigái.

7 NAMMA JA NATIONALITEHTA

Buot mánáin lea riekti oázžut nama ja gullat muhtun riikii. Sis lea maiddái riekti dovdat iežaset váhnemiid ja oázžut fuolahusa sis, nu guhkás go dat lea vejolaš.

8 IDENTITEHTA

Buot mánáin lea vuoigatvuotta iežaset identitehtii.

9 ORRUT VÁHNEMIIDDIS LUHTTE

Buot mánáin lea vuoigatvuotta ii sirrejuvvot váhnemiinniset mielaset vuostá, earet dalle go lea buoremussan mánnái.

10 GÁVNNADIT BEARRAŠIIN

Buot mánáin, geat eai oro seamma riikkas go váhnemat, lea vuoigatvuotta doalahit oktavuoda goappašagaiguin ja ohcat beassat orrut ovttas.

11 VEAGAL DOLVOJUUVVOT OLGORIIKII

Buot mánáin lea riekti ii veagal dolvojuvvot olgoriikii.

12 OAIVILIS MUITALIT

Buot mánáin lea riekti muitalit iežaset oaiviliid ja leat mielde mearrideamen áššiin mat gusket sidjiide.

13 ALMMUHANFRIDDJAVUOHTA

Buot mánáin lea riekti ohcat, oázžut ja juohkit dieđuid, nu guhká go dat eai riikko earáid vuoigatvuodáid.

14 JURDDA-, OAMEDOVDU- JA OSKKOLDATFRIDDJAVUOHTA

14 Buot mánáin lea vuoigatvuotta oskut ja jurddašit dan maid ieža háliidit.

15 ORGANISAŠUVDNAFRIDDJAVUOHTA

Buot mánáin lea vuoigatvuotta oassálastit organisašuvnnain.

16 PRIVÁHTAEALLIN

Buot mánáin lea vuoigatvuotta priváhtaeallimii.

17 MEDIA

Buot mánáin lea vuoigatvuotta suddjejuvvot vahágahtti dieđuin mat bohtet mediain.

18 VÁHNENOVDDASVÁSTÁDUS

Buot mánáin lea vuoigatvuotta bajásgessot iežaset váhnemiin, jus dat lea vejolaš.

19 SUDDJEN

Ii oktage mánná galgga gillát fysalaš dahje psyhkalaš vahágahttimiid dahje illasteami.

20 ORRUNSADJI VÁHNEMIID HAGA

Buot mánáin lea vuoigatvuotta veahki oázžut, jus eai sáhte orrut ruovttus bearraša luhtte.

21 ADOPŠUVDNA

Buot adopterejuvvon mánát leat oadjebasat dasa ahte dat lea dahkkon sin buoremussii

22 BÁHTAREADDJEMÁNÁT

Buot mánát geat leat báhtareaddjit galget oázžut veahki maid dárbašit.

23 MÁNÁT GEAIN LEA DOAIBMAHEHTTEHUS

Buot mánáin geain lea psyhkalaš ja rumašlaš doaibmahehttehus, lea vuoigatvuotta seamma skuvlii ja fuolaheapmái go buot eará mánát.

24 DEARVAŠVUOHTA

Buot mánáin lea vuoigatvuotta buori dearvasvuoda fáldahkii.

25 ÁSAHUS

Buot mánáin geat eai oro iežaset váhnemiiguin, lea riekti dasa ahte sin orrundilli árvoštallojuvvot jámma.

26 RUDALAŠ VEAHKKI

Buot mánáin geain leat váhnemat mat dárbašit rudalaš veahki, lea vuoigatvuotta oázžut dan.

27 BIRGENDÁSSI

Buot mánáin lea vuoigatvuotta doarvái buori birgendássái.

28 SKUVLA

Buot mánáin lea vuoigatvuotta vázzit skuvlla.

29 BUORRE SKUVLA

Buot mánáin lea riekti vázzit buori skuvlla, gos besset ovdánit iešguđet láhkai, ja ohppet árvvusatnit olmmošvuoigatvuodáid, luonddu ja iešguđet kultuvrraid.

30 EAMIÁLBMOGAT JA UNNITLOGUÁLBMOGAT

Buot eamiálbmot- ja minoritehtamánáin lea riekti hállat iežaset giela ja bisuhit iežaset kultuvrra ja iežaset oskku.

31 STOAHKAN JA ASTOÁIGI

Buot mánáin lea vuoigatvuotta stoahkat ja astoáigái ja vuoigatvuotta, ja searvat dáidda- ja kultureallimii.

32 BARGU

Buot mánáin lea vuoigatvuotta ahte bargu ii galgga váikkuhit sin skuvladiili ja dearvasvuoda.

33 GÁRRENMIRKKOT

Buot mánáin lea vuoigatvuotta suddjejuvvot gárrenmirkkuid vuostá.

34 SEKSUÁLA VEAGALVÁLDIN

Buot mánáin lea vuoigatvuotta suddjejuvvot seksuála veagalváldima ja illasteami vuostá.

35 VEAGAL DOALVUN

Buot mánáin lea vuoigatvuotta ahte sin eai veagal doalvvo, vuovdde eaige ávkkástala.

36 SUDDJEN VEAGALVÁLDIMA VUOSTÁ

Buot mánáin lea vuoigatvuotta suddjejuvvot veagalváldima vuostá.

37 RÁNGGÁŠTEAPMI

Buot mánáin, geat leat lága rihkkon, lea vuoigatvuotta oázžut ránggáštusa mii ii vahágahte sin.

38 SOADIT JA RIIDDUT

Buot mánáin lea vuoigatvuotta ii adnot soalddáhin sođiin dahje riidduin.

39 VEAHKKI

Buot mánáin, geat leat vásihan juoidá mii lea váttis dahje vahátlaš, lea vuoigatvuotta veahki oázžut.

40 LÁHKARIHKKUN

Buot mánáin, geat leat lága rihkkon, lea vuoigatvuotta meannuduvvot árvvusatnemiin ja vuoiggalašvuodain.

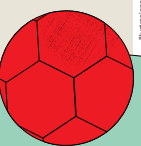
41 EARÁ LÁGAT

Jus eará lágat leat buoret mánáide, de galgá daid čuovvut baicca go ON mánáidkonvenšuvnna.

42 MÁHTTU

Buot mánáin lea vuoigatvuotta dovdat ON mánáidkonvenšuvnna ja vuoigatvuodaideaset. Stáhta galgá dahkat mánáid vuoigatvuodáid dovddusin buot mánáide ja rávisolbmuid.

Mánaga artihkkala Mánáidkonvenšuvnna celket eanet go dat mii boahat ovdan dán oanehis veršuvnna.

Redd Barna

PRESS

AN MÁNÁJKONVENSJÁVNNÁ

- mánáj riektá

1 MÁNNÁÁLDAR

AN mánájkonvensjávnná guosská divna mánájda vuollet 18 jage.

2 NUPPÁSTIK

Divna mánáj la riektá nuppástik ietjasa jali æjgádijesa tjerdalasjuvuoda, bájno, sjierve, giela, ásko, duogátja, doajmmahieredusá jali vuojno diehti.

3 BUOREMUSSAN MÁNNÁJ

Állessjattuga galggi agev dav dahkat mij la mánájda buoremussan.

4 STÁHTA ÁVDÁSVÁSSTÁDUS

Stáhtan la ávdásvásstádus jut divna máná oadtju riektájdísá állidum.

5 ÆJGÁTBAGÁDUS

Æjgádin la riektá ja vælloggisvuoha vaddet mánájda dajt rádiit majt miejniji máná dárbahti vaj siján la buorre dille.

6 IELLEM JA BOAHTTEÁJGGE

Divna mánáj la riektá bajássjaddat, ávddánit ja riektá boahtteájggá.

7 NAMMA JA NASJONALITIEHTTA

Divna mánáj la riektá namáv oadtjot ja gullut muhtem riikkaj, ja diehtet gudi suv æjgáda libá ja oadtjot huvsov sunnus, nav guhkás gá máhttelis.

8 IDENTITIEHTTA

Divna mánáj la riektá ietjasa identitiehttaj ja liehket guhti le.

9 ÁRROT ÆJGÁDIJES LUNNA

Divna mánáj la riektá árrot æjgádijes lunna, ietján gá dalloj gá dat ij la buorre mánájda.

10 GÁVNADIT FAMILJAJN

Divna mánáj, gudi ælla sæmme riikas gá æjgáda, la riektá aktjuvuodav bisodit goappátjij ja áhtsát bessat árrot aktan.

11 LOABE DAGI DOALVODUVVAT ÁLGGORIJKKAJ

Ij la avtanik loahpe loabedime váldet mánáj ælgus riikkastisá jali sijáv ælggorijkan bisodit loabe dagi.

12 VUOJNOS SUBTSASTIT JA VIELEDUVVAT

Divna mánáj la riektá vuojnojdísá subtsastit ja vájkkudit ássijjn ma sidijj guosski.

13 MOALGEDIMFRIDDJAVUOHTA

Divna mánáj la riektá gávnnat, diedojt oadtjot ja juohket, ja vuojnojdísá subtsastit, nav guhkev gá e miette ietjádij riektájt.

14 ÁJÁDUS- JA ÁSSKOFRIDDJAVUOHTA

Divna mánáj la riektá jáhkket ja ájádallat majt ietja sihti, ja dáhkkiiduvvat dan diehti.

15 ORGANISASJÁVNNÁFRIDDJAVUOHTA

Divna mánáj la riektá sæbrrat organisasjávnná ja tjáhkkanimijda.

16 PRIVÁHTA IELLEM

Divna mánáj la riektá priváhta iellemij.

17 DIEDO JA MEDIJÁ

Divna mánáj la riektá diedojt oadtjot ma li mánájda hiebaduvvam, ja galggi vahágahtte diedojs suoddjiduvvat.

18 ÆJGÁTÁVDÁSVÁSSTÁDUS

Divna mánáj la riektá bajeduvvat ietjasa æjgádijes, jus dat la máhttelis.

19 SUODDJIM

Divna mánáj la riektá jut ij aktak rubbmelattjat jali psykalattjat vahágahte jali sijáv illasta.

20 MÁNÁ GUDI ÆLLA FAMILJASA LUNNA

Divna mánáj, gudi ælla æjgádijesa lunna, la riektá suoddjimav ja viehkev oadtjot.

21 ADOPSJÁVNNÁ

Divna máná gudi adoptieriduvvi galggi liehket jasskada jut dat la dagáduvvam sidij buoremussan.

22 BÁHTARIDDJEMÁNÁ

Divna máná gudi li báhtariddje galggi oadtjot viehkev ja suoddjimav majt dárbahti.

23 DOAJMMAHIEREDUM MÁNÁ

Divna máná gudi li psykalattjat ja/jali rubbmelattjat doajmmahiereduvvam, la riektá jut sidijj hiebaduvvá dille vaj bessi sæbrrat, ávddánit ja oahpov oadtjot sæmmiláhkáj gá ietja máná.

24 VARRESVUOHTA

Divna mánáj la riektá buorre varresvuoda fáladahkaj.

25 MÁNÁ HUKSOSIJAN JALI ÁSADUSÁN

Divna mánáj, gudi ælla æjgádijesa lunna, la riektá tjuovvoluvvat buoremus láhkáj ja jasskis bajássjaddamij. Galggá juovnnát árvustaláduvvat mij la mánnáj buoremussan.

26 RUDÁLASJ VIEHKKE

Divna mánáj la riektá rudálasj væhkkáj, jus æjgádijjn ælla nuoges rudá vaddet sidijj jasskis ja buorre bajássjaddamav.

27 BIERGGIM

Divna mánáj la riektá nuoges buorre bierggimij, vaj máhtti mávsulasj árggabiejev ávddánit ja oadtjot.

28 SKÁVLLÁ

Divna mánáj la riektá skávláv vádtset ja oahpov váldet.

29 BUORRE SKÁVLLÁ

Divna mánáj la riektá vádtset buorre skávláv gánná bessi iesjuhtik láhkáj ávddánit ja gánná dáhkkiij almasjriehtájt, luondov ja sierra kultuvrajt.

30 IEMEÁLMMUGA JA UNNEPLÁGOÁLMMUGA

Divna mánáj, gudi iemeálmugij jali unneplágoálmugij gulluuj, la riektá ietjádij siegen ietjasa juohkuis gielasa ságastit, kultuvrasa ja áskosa adnet.

31 STÁHKAM JA ASSTOÁJGGE

Divna mánáj la riektá stáhkam ja asstoájggáj ja vuojastibmáj, ja sæbrrat dájjda- ja kultuvraiellemij.

32 BARGGO

Divna mánáj la riektá jut barggo ij galga sijá skávláidilláj ja varresvuohaj vájkkudit. Barggo ij galga liehket várálasj ij ga vahágahtte.

33 GÁREVELGA

Divna mánáj la riektá suoddjiduvvat gárevelgaj vuosstij.

34 SEKSUÁLALASJ ILLASTIBME

Divna mánáj la riektá suoddjiduvvat seksuálalásj illastime ja ráhtsatjime vuosstij.

35 VUOBDEMIJ SUVDDEM

Ij la loahpe mánáj suvdde vuobddema diehti.

36 SUODDJIM BOASTOANO VUOSSTI

Divna máná galggi boastoano vuosstij suoddjiduvvat mij máhtta liehket vahágahtte.

37 GIDDAGIS, STRÁFFUM JA ILLASTIBME

Divna máná, gudi li lágav mæddám, la riektá stráffav oadtjot mij ij sijáv vahágahte ja jut giddagis dássju aneduvvá jus ælla ietja ráde. Mánáj ij goassak galga giehtadallat iehpe-ulumuslasj jali bahojdahte vuogijn.

38 MÁNÁ DOAROJN JA RIJDOJN

Divna mánáj la riektá suoddjiduvvat doarojs ja rijdojs. Máná e galga goassak aneduvvat doarroálmán.

39 VIEHKKE

Divna mánáj, gudi li juojdá vásedam mij la gassjel jali vahák, la riektá viehkev oadtjot.

40 LÁHKAMIEDDEM

Divna mánáj, gudi li lágav mæddám, la riektá giehtadaláduvvat dáhkkiidimijjn ja rievtagisvuodajjn.

41 GÁ IETJÁ LÁGA LI BUOREBU

Jus ietja sisrikkalásj jali riikkagasskasasj lága li buorep mánájda, de galggá dajt tjuovvot farra gá AN mánájkonvensjávnná.

42 MÁHTTO

Divna mánáj la riektá AN mánájkonvensjávnná ja riektájdísá dábdádt. Stáhtta galggá mánáj riektájt dahkat dábdáddusin divna mánájda ja állessjattugijda.

Moadda artihkkala Mánájkonvensjávnnán javlli ienebut gá mij dan oanegis versjávnnán ávddán boahhta.

Redd Barna

PRESS

EN:N MAANAKONVENSJOVNE – maanaj reaktah

1 MAANA-AALTERE

EN:n maanakonvensjovne lea faamosne gaajhkide maanide vuelaen 18 jaepieh.

2 IJ NAAN SIERREDIMMIE

Ij naan maanah edtjeh ovriektes gïetedovvedh jïjtsh jallh eejhtegi kultuvren, njaltjakraerien, tjoelen, gïelen, religïjovnen, maadtoen, funksjovnegïehpedimmien jallh mielen gaavhtan.

3 MAANAH BÖÖREJOMMESASSE

Geerve almetjeh edtjeh darjodh dam mij lea bööremes maanide

4 STAATEN DÏEDTE

Staaten lea dïedte gaajhkh maanah sijjen reaktah äadtjoe.

5 Eejhtegedïhkedimmie

Staate edtja eejhtegi jallh mubpiej lïhke almetjeh reaktam jallh dïedtem seahkaridh doh raerïeh maanide vedtedh, mah dej mielen mïetie leah bööremes maanese.

6 JIELEDE JÏH BÄETJIE AEJKIE

Gaajhkh maanah reaktam utnieh byjjenidh, skearkagidh jïh bätetjem aejkïem utnedh.

7 NOMME JÏH NASJONALITEETE

Gaajhki maanaj lea reakta nommem utnedh jïh laantese govlehtoevedh. Dej lea aaj reakta sijjen eejhtegh damtedh jïh hoksem dejstïe äadtjodh, dan gähkese gäarede.

8 IDENTITEETE

Gaajhki maanaj lea reakta jïjtsh identiteetem utnedh jïh äadtjodh ärrodh gie lea.

9 Eejhtegïjïmie ärrodh

Gaajhki maanaj lea reakta sijjen eejhtegïjïmie ärrodh, men ij gosse daate ij leah hijven maanide.

10 FUELHKINE EKTINE ÄRRODH

Gaajhkh maanah mah eah seamma laantesne ärröeh goh sijjen eejhtegh, dej lea reakta gaskesem gäabpatjahkïne utnedh jïh ohtsedidh ektïene ärrodh.

11 VOELKEHTIMMIE ÄLKOELAANTESE

Ij guhte luhpïem utnieh maanah luhpehts sov laanten sistïe vaeltedh jallh dejtie älkoelaantesne luhpehts hööltedh.

12 SÏJÏEN MÏELH BUEKTEDH JÏH GOVLESOVVEDH

Gaajhki maanaj lea reakta sijjen mielh jiehtedh jïh baajnehtïmmïefaamoem utnedh aamhtesïnie mah leah dej bïjre.

13 SOPTSESTIMMIERAKTA

Gaajhki maanaj lea reakta bïevnesh gaavnedh, äadtjodh jïh geerjehdïd, dan guhkïem ij dïhte mubpiej reaktah mïedtelh.

14 USSJEDIMMIE- JÏH RELIGÏJOVNEFRÏJJEVOETE

Gaajhki maanaj lea reaktah jaehkedh jïh ussjedidh disse maam jïjtsh sijhtïeh, jïh ääktemem dan ävteste äadtjodh.

15 ORGANISASJOVNEFRÏJJEVOETE

Gaajhki maanaj lea reakta meatan ärrodh organisasjovnïne jïh gaavnedïmmïe.

16 PRIVAATE JIELEDE

Gaajhki maanaj lea reakta privaate jïeliedasse.

17 BÏEVNESH JÏH MEDIJA

Gaajhki maanaj lea reakta bïevnesh äadtjodh mah leah maanide sjïehtedamme jïh vaarjelïmmïem äadtjodh bïevnesï vööste mah skaarese sjïdte.

18 Eejhtegedïedte

Gaajhki maanaj lea reakta bïjïjedïmmïem äadtjodh gäabpagïstïe eejhtegïstïe jïis gäarede.

19 VAARJELIMMIE

Ij naan maanah edtjeh fysïske jallh psykïske skaarah jallh bïajhtöeh ätïnoem dïäjredh.

20 MAANAH MAH EAH FUELHKINE ÄRROEH

Gaajhkh maanah mah eah sijjen eejhtegïjïmie ärröeh, reaktam utnieh vaarjelïmmïem jïh viehkïem äadtjodh.

21 ADOPJSJOVNE

Gaajhkh adopteereme maanah leah jearsoe daate lea dorjesovveme dej bööremassen ävteste.

22 BAATARÆJAMAANAH

Gaajhkh maanah mah leah baataræjjah reaktam utnedh dam viehkïem jïh vaarjelïmmïem äadtjodh maam daarpesjïeh.

23 MAANAH FUNKSJOVNEHEAPTOEJGUJMIE

Gaajhkh maanah psykïske jïh fysïske funksjovnegïehpedïmmïeïjïgmïe reaktam utnieh sjïehteladtemasse, guktïe maehdïeh meatan ärröeh, skearkagidh jïh lïerehtïmmïem utnedh seammalaakan goh jeatjah maanah.

24 HEALSOE

Gaajhki maanaj lea reakta akten hijven healsoefaalenassese.

25 MAANAH FOESTEHÏJMINE JALLH INSTITUSJOVNINE

Gaajhkh maanah mah eah sijjen eejhtegïjïmie ärröeh, reaktam utnieh dej ärrömetsïehkïe jaabnan vuarjasjïmmïe sjïedta.

26 EKONOMELES VIEHKIE

Gaajhki maanaj lea reakta ekonomeles veahkan, jïis eejhtegh eah nuekie beetnegh utnieh dejtie jearsoe jïh hijven byjjenïmmïem vedtedh.

27 JIELEDESTANDARDE

Gaajhki maanaj lea reakta nuekie hijven jïeledestandardem utnedh, guktïe dah maehdïeh skearkagidh jïh aarkebiejïem utnedh mij mïelem vadta.

28 SKUVLE

Gaajhki maanaj lea reakta skuvlem vaedtsedh jïh ööhpehtïmmïem vaeltedh.

29 HIJVEN SKUVLE

Gaajhki maanaj lea reakta hijven skuvlem vaedtsedh, gusnie äadtjoe jïjtïemse joekehtslaakan etïedidh, jïh seahkarïmmïem äadtjoe almetjereaktïde, eatnamasse jïh joekehts kultuvrïde.

30 AALKOEÄÄLMEGH JÏH UNNEBELÄHKOEH

Gaajhkh maanah aalkoeäälmeïjïstïe jallh unnebelähköïstïe reaktam utnieh mubpiejïgmïe ektïne sov dïehkesne jïjtsh gïelem soptsestïd, jïjtsh kultuvrem jïh jïjtsh jaahkoem utnedh.

31 STÄÄKEDIMMIE JÏH ASTOEAEJKIE

Gaajhki maanaj lea reakta stäädëdïd, astoeaejkïem utnedh jïh lïegkedïd jïh meatan ärrödh tjeahpoe- jïh kultuvrejïelïedïsnïe.

32 BARKOE

Gaajhki maanaj lea reakta barkoe ij edtjeh skuvlem jïh healsoem baajnehtïd. Barkoe ij edtjeh vaarege jallh skaaroehdïhks ärrödh.

33 NARKOTIHKE

Gaajhki maanaj lea reakta vaarjelïmmïem äadtjodh narkotïhken vööste.

34 SEKSUELLE NUHTEME

Gaajhkh maanah edtjeh vaarjelïmmïem utnedh seksuelle nuhtemen jïh bïajhtöeh ätïnoem vööste.

35 VOELKEHTIMMIE

Voelkehtïmmïe jïh doekeme maanïstïe leah luhpehts.

36 VAARJELIMMIE NUHTEMEN VÖÖSTE

Gaajhkh maanah edtjeh vaarjelïmmïem utnedh nuhtemen vööste mij mahta skaaroehdïhks ärrödh.

37 FAANGKEGÄETIE, BYSVEHTSE JÏH TORTUVRE

Gaajhkh maanah mah laakem mïedtelamme, reaktam utnieh bysvehtse ij edtjeh skaaroehdïhks ärrödh, jïh faangkegätïe ätnasävva goh mïnggemes raerïe. Ij edtjeh gäessïe gäennah maanah gïetedïd vestïeslaakan jallh unnebevÏrtëgslaakan.

38 MAANAH DÄAROSNE JÏH VIGKESNE

Gaajhki maanaj lea reakta vaarjelïmmïem utnedh däaran jïh vïgkïen vööste. Maanah eah edtjeh gäessïe gïh däaranïerïne ätnasovvedh.

39 VIEHKIE

Gaajhkh maanah mah maam akt geerve jallh skaaroehdïhks dïäjreme, reaktam utnieh viehkïem äadtjodh.

40 MEADTOE

Gaajhkh maanah mah laakem mïedtelamme, reaktam utnieh gïetedovvedh ääktemïnie jïh rïektesvoetïne.

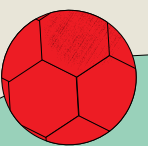
41 GOSSE JEATJAH LAAKH LEAH BUEREBE

Jïis jeatjah nasjonaale jallh gaskenasjonaale laakh leah buerebe maanide, dah edtjeh fulkesovvedh sïjïstïe EN:n maanakonvensjovne.

42 DAAJROE

Gaajhki maanaj lea reakta EN:n maanakonvensjovnem jïh sijjen reaktah damtedh. Staate edtja maanaj reaktah äehpïes darjodh gaajhkide maanide jïh geerve almetjïde.

Jïenebh artïhkëlïstïe Maanakonvensjovnesne jïehtïeh vïelïe goh dïhte mij vïäjnesasse bïata änehks versjovnesne.

Redd Barna

PRESS

FNS BARNEKONVENSJON

- barns rettar

1 BARNEALDEREN

FNs barnekonvensjon gjeld for alle barn under 18 år.

2 INGA DISKRIMINERING

Ingen barn skal forskjellsbehandlast på grunn av sin eigen kultur eller foreldra sin, hudfarge, kjønn, språk, religion, bakgrunn, funksjonsnedsetjing eller meining.

3 TIL DET BESTE FOR BARNET

Vaksne skal gjere det som er best for barna.

4 STATENS ANSVAR

Staten har ansvar for at alle barn får rettane sine oppfylte.

5 FORELDRERETTLEING

Staten skal respektere retten og plikta til foreldra eller andre nære personar til å gi barna dei råda som dei meiner er best for barnet.

6 LIV OG FRAMTID

Alle barn har rett til å vekse opp, utvikle seg og ha ei framtid.

7 NAMN OG NASJONALITET

Alle barn har rett til å ha eit namn og å høyre til eit land. Dei har også rett til å kjenne til foreldra sine og få omsorg frå dei, så langt det er mogleg.

8 IDENTITET

Alle barn har rett til å ha sin eigen identitet og få vere den dei er.

9 BU MED FORELDRA

Alle barn har rett til å bu saman med foreldra sine, bortsett frå når dette ikkje er bra for barna.

10 GJENFOREINING AV FAMILIEN

Alle barn som ikkje bur i same land som foreldra sine, har rett til å ha kontakt med begge og til å søkje om å få bu saman.

11 BORTFØRING TIL UTLANDET

Ingen har lov til å ta barn ulovleg ut av landet sitt eller halde dei i utlandet ulovleg.

12 Å SEIE MEININGANE SINE OG BLI HØYRT

Alle barn har rett til å seie meiningane sine og ha påverknad i saker som angår dei.

13 YTRINGSFRIDOM

Alle barn har rett til å finne, få og spreie informasjon, så lenge det ikkje bryt med rettane til andre.

14 TANKE- OG RELIGIONSFRIDOM

Alle barn har rett til å tru og tenkje på det dei sjølve ønskjer, og bli respektert for det.

15 ORGANISASJONSFRIDOM

Alle barn har rett til å delta i organisasjonar og på samlingar.

16 PRIVATLIV

Alle barn har rett til privatliv.

17 INFORMASJON OG MEDIUM

Alle barn har rett til å få informasjon som er tilpassa barn, og dei skal vernast mot skadeleg innhald.

18 FORELDREANSVARET

Alle barn har rett til å bli oppdregne av begge foreldra sine, om det er mogleg.

19 VERN

Ingen barn skal utsetjast for fysisk eller psykisk skade eller misbruk.

20 BARN SOM IKKJE BUR MED FAMILIEN

Alle barn som ikkje bur med foreldra sine, har rett til å få vern og hjelp.

21 ADOPSJON

Adopsjon skal skje til det beste for barnet. Det betyr at den som blir adoptert, skal få det betre ved å bli adoptert.

22 FLYKTNINGBARN

Alle barn som er flyktingar, har rett til å få den hjelpa og det vernet dei treng.

23 BARN MED FUNKSJONSNEDETJINGAR

Alle barn med psykiske og fysiske funksjonsnedsetjingar har rett til tilrettelegging, slik at dei kan delta, utvikle seg og ha opplæring på lik linje med andre barn.

24 HELSE

Alle barn har rett til eit godt helsetilbod.

25 BARN I FOSTERHEIM ELLER PÅ INSTITUSJON

Alle barn som ikkje bur med familien sin, har krav på at styresmaktene følgjer dei opp og sikrar at dei har det bra der dei bur.

26 ØKONOMISK HJELP

Alle barn har rett til økonomisk hjelp om foreldra deira ikkje har nok pengar til å gi dei ein trygg og god oppvekst.

27 LEVESTANDARD

Alle barn har rett til å ha god nok levestandard, slik at dei kan utvikle seg og ha ein meningsfull kvardag.

28 SKULE

Alle barn har rett til å gå på skule og ta utdanning.

29 GOD SKULE

Alle barn har rett til å gå på ein god skule, der dei får utvikle seg på ulike måtar og får respekt for menneskerettane, natur og forskjellige kulturar.

30 URFOLK OG MINORITETAR

Alle barn frå urfolk eller minoritetar har rett til saman med andre i si gruppe å snakke sitt eige språk, ha sin eigen kultur og si eiga tru.

31 LEIK OG FRITID

Alle barn har rett til leik, fritid og kvile, og til å delta i kunst- og kulturliv.

32 ARBEID

Alle barn har rett til at arbeid ikkje skal gå utover skule og helse. Arbeid skal ikkje vere farleg eller skadeleg.

33 NARKOTIKA

Alle barn har rett til å bli verna mot narkotika.

34 SEKSUELL UTNYTTING

Alle barn skal vernast mot seksuell utnytting og misbruk.

35 BORTFØRING

Bortføring og sal av barn er ulovleg.

36 VERN MOT UTNYTTING

Alle barn skal vernast mot utnytting som kan vere skadeleg.

37 FENGSEL, STRAFF OG TORTUR

Alle barn som har brote lova, har rett til at straffa ikkje skal vere skadeleg, og at fengsel blir brukt som siste utveg. Barn må aldri behandlast på ein umenneskeleg eller nedverdiggande måte.

38 BARN I KRIG OG KONFLIKT

Alle barn har rett til vern mot krig og konflikt. Barn skal aldri brukast som soldatar.

39 HJELP

Alle barn som har opplevd noko vanskeleg eller skadeleg, har rett til hjelp.

40 LOVBROT

Alle barn som har brote lova, har rett til å bli behandla med respekt og rettferd.

41 NÅR ANDRE LOVER ER BETRE

Om andre nasjonale eller internasjonale lover er betre for barn, skal dei følgjast i staden for FNs barnekonvensjon.

42 KUNNSKAP

Alle barn har rett til å kjenne til FNs barnekonvensjon og rettane sine. Staten skal gjere barnerettane kjende for alle barn og vaksne.

Omskriven for Redd Barna. Vi understrekar at denne kortversjonen er ein svært forenkla versjon.

